

Esteetön opiskelu yliopistoissa

Opetusministeriön julkaisuja 2005:6

Elina Laaksonen

Esteetön opiskelu yliopistoissa

Opetusministeriön julkaisuja 2005:6

Elina Laaksonen

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto

PL 29, 00023 Valtioneuvosto

<http://www.minedu.fi>

<http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/index.fi>

Taitto: Teija Metsänperä, opetusministeriö

Kannen kuva: Teemu Vehmaskoski: Pergamon, 2004

Yliopistopaino, Helsinki, 2005

ISBN 952-442-871-7 (nid.)

ISBN 952-442-872-5 (PDF)

ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja 2005:6

Lukijalle

Tämän selvityksen on Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otukselta tilannut opetusministeriö. Selvityksen tekoa on ohjannut ohjausryhmä, johon ovat kuuluneet ylitarkastaja Iiris Patosalmi, ylitarkastaja Turja Pesonen ja kulttuurisihteeri Mervi Tiensuu-Nylund opetusministeriöstä, ylitarkastaja Aini Kimpimäki sosiaali- ja terveysministeriöstä, sosiaalipoliittinen sihteeri Tiia Aarnipuu HYY:stä, oik. yo Jukka Kumpuvuori Turun yliopistosta, Suomen Design for All -verkoston koordinaattorit projektipäällikkö Päivi Tahkokallio ja suunnittelija Marjo Kivi Stakesista sekä toiminnanjohtaja Jouni Lounasmaa Otuksesta. Lisäksi arvokkaita kommentteja ovat selvityksen eri vaiheissa antaneet muun muassa suunnittelija Annukka Öljymäki Helsingin yliopistosta sekä Suomen Design for All -verkoston jäsenorganisaatioiden edustajat suunnittelija Sami Virtanen Kuulonhuoltoliitosta, projektijohtaja Antti Raike Taideteollisesta korkeakoulusta ja suunnittelija Hannu Puupponen Jyväskylän yliopistosta. Kiitos teille kaikille.

Helsingissä tammikuussa 2005

Elina Laaksonen

Tiivistelmä

Syrjinnän vastaisen lainsäädännön ja esteettömyyden toteutumisesta suomalaisissa yliopistoissa ei ole selvää kokonaiskuvaa. Tämän selvityksen tarkoituksena on kartoittaa esteettömyyden toteutumista ja siihen liittyviä ongelmia yliopisto-opiskelussa ja yliopistojen muussa toiminnassa. Selvitys toteutettiin syksyllä 2004 yliopistojen hallinnoille suunnattuna kyselynä. Kysely oli jaettu viiteen osa-alueeseen: opintoasiat, tilajärjestelyt, henkilöstökoulutus, suunnittelutoiminta ja viestintä.

Esteettömyydellä tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Esteettömyys koskettaa yliopistossa kaikkia opiskelijoita ja koko henkilöstöä, mutta erityisen tärkeää se on niille yliopistoyhteisön jäsenille, joilla on jokin vamma, jotka ikääntyvät tai kuuluvat kulttuurisiin tai kielellisiin vähemmistöihin. Tässä selvityksessä raja-
rajaus on tehty vammaisryhmiin ja erilaisiin oppijoihin.

Selvitys osoittaa, että esteettömyydessä on huomattavia puutteita kaikilla tarkastelluilla osa-alueilla. Selvästi eniten huomiota esteettömyysasioihin on kiinnitetty tilakysymyksissä. Yliopistoissa tehdyt kartoitukset ja suunnitelmat ovat koskeneet pääosin rakennettua ympäristöä. Lisäksi tiloihin liittyviä esteitä pidetään pääsääntöisesti suurimpina ongelmina ja esteettömyys nähdään ennen kaikkea tiloja koskevana asiana. Opintoasioissa ja viestinnässä esteettömyyttä ei ole pyritty aktiivisesti kehittämään kuin muutamassa yliopistossa. Henkilöstökoulutus ja suunnittelutoiminta ovat avaintekijöitä esteettömyyden edistämisessä, mutta selvityksen mukaan

yliopistojen henkilöstökoulutus ei kuitenkaan yleensä sisällä esteettömyysasioita. Esteettömyyskartoituksia ja -suunnitelmia on tehty muutamissa yliopistoissa ja monessa niiden tekeminen on käynnistymässä. Suunnittelutoiminnassa ei kuitenkaan vielä tehdä laaja-alaista yhteistyötä esimerkiksi vammaisjärjestöjen kanssa.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että yliopistoissa tarvitaan esteettömyyden kehittämistyötä kaikilla toiminnan alueilla. Jotta esteettömyyttä voidaan systemaattisesti edistää niin opintoasioissa, tilajärjestelyissä kuin viestinnässäkin, yliopistoissa tulee laatia kattavat esteettömyyskartoitukset ja toimenpidesuunnitelmat sekä sisällyttää esteettömyys strategisiin suunnitelmiin ja henkilöstökoulutukseen. Esteettömyyttä koskevien asioiden koordinointiin tarvitaan nimetty vastuuvirkamies kaikissa yliopistoissa. Kehittämistyön tueksi yliopistoille tulisi tarjota tietoa, malleja ja apuvälineitä. Lisäksi olisi tarpeellista perustaa opetusministeriön, korkeakoulujen ja sidosryhmien yhteinen esteettömyyden kehittämistoimikunta.

Sammandrag

Det finns ingen klar helhetsbild av hur lagstiftningen mot diskriminering och principen om tillgänglighet efterlevs i de finländska universiteten. Syftet med denna utredning är att kartlägga nuläget i fråga om tillgänglighet och de problem som hänger samman med den i universitetsstudier och i universitetens övriga verksamhet. Utredningen gjordes hösten 2004 genom en förfrågan till universitetens förvaltning. Förfrågan var indelad i fem delområden: studieärenden, lokaler, personalutbildning, planeringsverksamhet och kommunikation.

Med tillgänglighet avses att den fysiska, psykiska och sociala miljön är sådan att var och en, oavsett personliga egenskaper, skall kunna vara verksam på lika villkor. I universiteten gäller principen om tillgänglighet alla studerande och hela personalen, men speciellt viktigt är den för de medlemmar av universitetssamfundet som har något handikapp, för äldre eller för dem som hör till någon kulturell eller språklig minoritet. Denna utredning har begränsats till handikappgrupper och personer med ett annorlunda inlärningssätt.

Utredningen visar att det finns betydande brister i tillgängligheten på alla de granskade delområdena. Den avgjort största uppmärksamheten fick tillgänglighetsfrågorna i samband med rumsarrangemang. De kartläggningar och planer som universiteten gjort har i huvudsak gällt den bebyggda miljön. Rumsliga hinder ses därtill i regel som de största problemen och tillgänglighet ses framför allt som något som berör lokalerna. Endast i några universitet har man aktivt försökt utveckla tillgängligheten när det

gäller studieärenden och kommunikation. Personalutbildning och planeringsverksamhet befinner sig i en nyckelposition vid främjandet av tillgängligheten, men enligt utredningen tar universitetens personalutbildning i allmänhet inte upp tillgänglighetsfrågor. Tillgänglighetskartläggningar och -planer har gjorts i några universitet och i många håller sådana på att inledas. Inom planeringsverksamheten bedrivs det dock fortfarande inte något omfattande samarbete med t.ex. handikapporganisationerna.

På basis av resultaten kan konstateras att det i universiteten behövs åtgärder för att utveckla tillgängligheten på alla områden av verksamheten. För att tillgängligheten systematiskt skall kunna främjas inom såväl studieärenden, lokalfrågor som kommunikation, måste universiteten utarbeta heltäckande tillgänglighetskartläggningar och åtgärdsplaner samt införliva principen om tillgänglighet i sina strategiska planer och i sin personalutbildning. För samordningen av frågor som gäller tillgänglighet behövs en namngiven ansvarig tjänsteman i alla universitet. Till stöd för utvecklingsarbetet bör universiteten erbjudas information, modeller och hjälpmedel. Dessutom skulle det behövas en kommission för utveckling av tillgängligheten. Kommissionen skulle vara gemensam för undervisningsministeriet, högskolorna och intressentgrupperna.

Sisältö

1	Johdanto	10
1.1	Selvityksen tausta ja tarkoitus	10
1.2	Lähestymistapoja esteettömyyteen	12
1.3	Selvityksen toteutus	14
2	Tulokset	16
2.1	Opintoasiat	16
	<i>Opiskelijavalinta</i>	16
	<i>Opiskelu- ja opetusjärjestelyt</i>	18
2.2	Tilat	20
	<i>Esteettömyyden toteutuminen tilajärjestelyissä</i>	20
	<i>Esteettömyyskartoitukset</i>	22
2.3	Henkilöstökoulutus	24
	<i>Esteettömyyskoulutus</i>	24
	<i>Tasa-arvokoulutus</i>	26
2.4	Suunnittelu	26
	<i>Suunnitelmat ja kartoitukset</i>	26
	<i>Yhteistyö</i>	30
2.5	Viestintä	31
3	Johtopäätöksiä	32
4	Toimenpidesuosituksia	35
	Lähteet	39
	Liite. Kyselylomake	41

1 Johdanto

1.1 Selvityksen tausta ja tarkoitus

Suomen perustuslain 6.2 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä minkään henkilöön liittyvän syyn kuten alkuperän, kielen, terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Yhdenvertaisuuslaissa (20.1.2004/21) syrjintäkieltoa täsmennetään niin, että se kieltää välittömän ja välillisen syrjinnän, joka voi johtua esimerkiksi käytännöstä tai olosuhteista. Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa koulutuksen järjestäjän lisäksi ryhtymään kohtuullisiin toimiin vammaisen henkilön koulutukseen pääsemiseksi ja koulutuksessa selviämiseksi.

Edellä mainittujen lakien perusteella vammaisilla henkilöillä ja erilaisilla oppijoilla tulisi olla muiden kanssa yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella ja toimia yliopistoissa. Yliopistolaitoksen piirissä on käyty keskustelua siitä, onko esteettömyyteen liittyvät näkökulmat otettu riittäväällä tavalla huomioon. Osa yliopistoista on ollut mukana muun muassa Design

for All -hankkeessa¹ ja joissakin yliopistoissa on käynnistetty kehittämistyö esteettömyyden edistämiseksi. Aiempien selvitysten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että yhdenvertaisuuden toteutumisessa on paljon kehitettävää ja ettei vammaisten henkilöiden toimintamahdollisuuksien kehittämiseen ja yhdenvertaistamiseen ole yliopistoissa toistaiseksi suhtauduttu riittävän kokonaisvaltaisesti (esim. Esteetön UTU -työryhmä 2002).

Keskeiseksi yhdenvertaisuuden toteutumisen ongelmaksi yliopistoissa on nähty rakennetun ympäristön esteellisyys. Lisäksi yliopistossa opiskeleva, työskentelevä tai vieraileva henkilö voi vammansa tai sairautensa takia kohdata sosiaalisia ja asenteellisia esteitä. Esteitä voi aiheutua myös esimerkiksi opetusjärjestelyjen tai tiedotuksen puutteiden takia. (esim. Kuulonhuoltoliitto ry ym. 2003; Kalela ym. 2003; Esteetön UTU -työryhmä 2002.) Syrjinnän vastaisen lainsäädännön ja esteettömyyden toteutumisesta suomalaisissa yliopistoissa ei kuitenkaan ole selvää kokonaiskuvaa.

Tämän selvityksen tarkoituksena on kartoittaa yhdenvertaisuuden ja erityisesti esteettömyyden toteutumista yliopistoissa. Selvityksessä tarkastellaan esteettömyyden toteutumista ja siihen liittyviä kehittämistarpeita sekä yliopisto-opiskelussa että yliopistojen muussa toiminnassa. Tavoitteena on lisäksi tuottaa suosituksia esteettömyyden edistämisestä. Tarkoituksena on, että selvityksen tulok-

sia voidaan sopivalla tavalla hyödyntää yliopistojen ja opetusministeriön välisessä ohjausprosessissa ja yliopistojen toiminnan suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Esteettömyys koskettaa yliopistossa kaikkia opiskelijoita ja koko henkilökuntaa, mutta erityisen tärkeää esteettömyyden toteutuminen on niille yliopistoyhteisön jäsenille, joilla on jokin vamma, jotka ikääntyvät tai jotka kuuluvat kulttuuriin tai kielellisiin vähemmistöihin.

Tässä selvityksessä rajausta on tehty vammaisryhmiin ja erilaisiin oppijoihin. *Erilaisilla oppijoilla* tarkoitetaan tässä selvityksessä sellaisia henkilöitä, jotka eivät pysty käyttämään kapasiteettiaan täydellisesti opiskelussa johtuen esimerkiksi lukemis- tai kirjoittamisvaikeudesta, matemaattisesta hahmottamisvaikeudesta, koordinaation tai tilan hahmottamisen vaikeudesta tai aivojen tiedonprosessoinnin erilaisuudesta (ks. esim. www.lukihero.fi).

Selvityksessä tarkastellaan esteettömyyden toteutumista yliopistojen toiminnassa viidellä eri osa-alueella. Ensinnäkin tarkastellaan opintoasioita, kuten opiskelujärjestelyjä ja opiskelijavalintoja. Toiseksi tarkastellaan tilakysymyksiä eli fyysisen ympäristön esteettömyyttä. Kolmas selvitettävä osa-alue on esteettömyysasioiden sisältyminen henkilöstökoulutukseen. Neljänneksi tarkastellaan esteettömyyden huomioon ottamista ja sen edistämistä yliopistojen suunnittelu-

¹ Design for All tarkoittaa sosiaalisesti vastuullista suunnittelua. Se merkitsee tuotteissa helppokäyttöisyyttä, ympäristöissä esteettömyyttä ja palveluissa saavutettavuutta ja toimivuutta. <http://www.stakes.fi/dfa-suomi/>

toiminnassa ja viidenneksi esteettömyyden toteutumista viestinnässä.

1.2 Lähestymistapoja esteettömyyteen

Esteettömyydellä tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen yksilö voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Esteettömyyden synonyymina ja erityisesti palveluista puhuttaessa käytetään usein käsitettä saavutettavuus. Saavutettavuudella tarkoitetaan palveluiden toteuttamista siten, että ne ovat yhdenvertaisesti jokaisen saatavissa ja saavutettavissa riippumatta henkilökohtaisista ominaisuuksista. Esteetön ympäristö ja saavutettavat palvelut eivät siis hyödytä vain henkilöitä, joilla on jokin vamma tai sairaus, vaan ne ovat kaikille toimivia. (esim. Esteetön UTU -työryhmä 2002; www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/index.html.)

Esteettömyyteen läheisesti liittyviä käsitteitä ovat inkluusio ja Design for All. *Inkluusio* tarkoittaa osallisuutta ja yhteyttä – yhtäläisiä oikeuksia ja velvollisuuksia (Murto 1999). Sen perustana ovat ihmisoikeudet ja tasa-arvo. Yliopisto-opiskeluun sovellettuna inkluusio tarkoittaa siis sitä, että opiskelijärjestelyt ja -ympäristöt ovat kaikille toimivat. Toisin kuin integraatioperiaatteessa, inkluusioajattelussa vammaisen opiskelijan ei siis tarvitse sopeutua opiskeluympäristöönsä, vaan päinvastoin. *Design for All* on Euroopassa viimeisen kymmenen vuoden aikana käyttöön vakiintunut

käsite. Sillä tarkoitetaan sellaisia suunnittelustrategioita ja -keinoja, joilla edistetään ympäristöjen esteettömyyttä, palveluiden saavutettavuutta ja tuotteiden käytettävyyttä. (www.stakes.fi/Dfa-Suomi.) Sekä esteettömyyden, inkluusion että Design for All -ajattelun lähtökohdaksi on siis pyrkimys sellaiseen ympäristöön, jossa kaikilla on tasavertaiset mahdollisuudet toimia, opiskella ja työskennellä sekä sellaisiin palveluihin, jotka ovat kaikille yhdenvertaisesti saavutettavia.

Esteettömyys on konkreettisesti ja näkyvästi havaittavissa fyysisessä ympäristössä. Rakennettuun ympäristöön ja tilajärjestelyihin voi liittyä paljon erilaisia esteitä, jotka voivat haitata niin liikunta-, näkö- ja kuulovammaisia kuin tilapäisemmistä liikkumisrajoitteista kärsiviä kuten lastenvaunujen kanssa tai kyynärsauvojen avulla liikkuvia. Huomioon otettavia asioita esteettömyyttä arvioitaessa ovat esimerkiksi kulkureitit kuten sisäänkäynnit, ovet, kynnykset ja portaat, kuunteluolosuhteet kuten akustiikka ja kuulovammaisille käyttäjille soveltuva tilojen äänensiirtojärjestelmä (mm. induktiosilmukka, infrapunajärjestelmä), valaistus ja opasteet sekä lattia- ja seinäpintojen materiaalit ja värit (www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/rakennettu.html). Yliopistojen rakennetun ympäristön esteettömyyden nykytilasta on olemassa jonkin verran tietoa. Opiskelijoille ja opiskelemaan hakeville suunnattuun Esteetön korkeakouluopiskelu -opaseen (Opetushallitus 2004) on koottu informaatiota yliopistojen kiinteistöjen kulkukelpoisuudesta. Tiedot eivät ole

kuitenkaan kattavia koko fyysisen ympäristön osalta, eikä niihin sisälly esimerkiksi mahdollisia kehittämissuunnitelmia. Yksittäisissä yliopistoissa on myös tehty kartoituksia esteettömyydestä (esim. Esteetön UTU -työryhmä 2002).

Fyysisen ympäristön lisäksi opetuksen ja opiskelun järjestelyt ja käytännöt ovat keskeisiä esteettömyyteen liittyviä asioita yliopisto-opiskelusta puhuttaessa. Opetuksen ja opiskelun järjestelyissä merkittäviä kokonaisuuksia ovat opetustilanteiden järjestelyt sekä tenttijärjestelyt. Opetustilanteiden järjestelyihin liittyvät paitsi opetuksen muodot ja opetustavat, myös opettajan toiminta ja se, miten hän osaa ottaa huomioon vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden tarpeet. Esimerkiksi opettajan äänenkäytöllä voi olla ratkaiseva merkitys huonokuuloisten opiskelijoiden kannalta (Kalela ym. 2003). Tenttijärjestelyissä niin tenttiin ilmoittautuminen, tenttikysymysten muoto kuin itse tenttitilanteen järjestelytkin ovat tärkeitä huomioon otettavia asioita.

Opiskelujärjestelyihin liittyvät myös esimerkiksi opiskelumateriaalit, apuvälineet, tukipalvelut sekä verkkopalvelut. Opiskelumateriaalien saatavuus soveltuvassa muodossa voi olla merkittävä ongelma esimerkiksi näkövammaisille opiskelijoille. Erityisesti opiskelumateriaalin saatavuuden hankaluudet korostuvat graduvaiheessa ja jatko-opinnoissa johtuen muun muassa niissä tarvittavien materiaalien määrästä ja laajuudesta. Tilannetta voidaan helpottaa tarjoamalla opiskelumateriaaleja sähköisessä saavutettavassa muodossa. Samoin opintooppaiden ja muun opiskelujärjestelyihin

liittyvän informaation tulisi olla saatavana soveltuvassa sähköisessä muodossa. (Kokko 2003.) Suomessa vammaisten opiskelijoiden apuvälineet sekä avustaja- ja tulkkipalvelut ovat pääasiassa Kelan ja kuntien sosiaalitoimen kustantamia. Yliopistoilla ei näin ollen ole tällä hetkellä vastuuta opiskelun apuvälineiden tarjoamisesta, vaan vastuu on niitä tarvitsevilla opiskelijalla itsellään (Jokinen ym. 2004). Osassa yliopistoista on kuitenkin nimetty yhteyshenkilö, joka hoitaa vammaisten opiskelijoiden asioita ja johon voi ottaa yhteyttä esimerkiksi opiskelujärjestelyihin liittyvissä kysymyksissä (Opetushallitus 2004).

Fyysisessä ympäristössä ja opiskeluun liittyvissä järjestelyissä ilmenevien esteiden taustalla voi olla usein tietämättömyyttä, välinpitämättömyyttä ja kielteistä suhtautumista. Yliopistossa ja koko yhteiskunnassa vallitsevat asenteet paitsi vaikeuttavat sosiaalista kanssakäymistä, myös estävät fyysisen ympäristön parantamista: fyysisten esteiden poistamisen ei välttämättä ymmärretä olevan riittävän tärkeää, jotta siihen käytettäisiin tarvittava määrä resursseja. (Haapala & Urhonen 2003.) Henkilöstön ja koko yliopistoyhteisön asenteet ja suhtautumistavat ovatkin merkittävässä asemassa yliopistojen esteettömyyden edistämisessä. Haapala ja Urhonen ovat määritelleet kolme tasoa, joilla korkeakouluissa ilmeneviä asenne-esteitä voidaan poistaa. Ensimmäinen on rakenteellinen taso, kuten lainsäädäntö, joka on tärkeässä asemassa siinä, että esteettömyys otetaan vakavasti. Toinen taso on korkeakoulujen henkilökunnan tiedottaminen ja koulutus liittyen

esteettömyyteen, vammaisuuteen ja vammaisten opiskelijoiden tukemiseen. Kolmas taso on opiskelijajärjestöjen, opiskelijatutorien ja ylipäänsä kaikkien opiskelijoiden asennekoulutus (mt.).

Korkeakoulujen esteettömyys on esimerkiksi Ruotsissa ja Iso-Britanniassa pidemmälle kehittynyttä kuin Suomessa. Ruotsissa vastuu esteettömyydestä on ollut korkeakouluilla vuodesta 2002 asti. Silloin säädettiin laki, joka velvoittaa korkeakoulut laatimaan oman esteettömyyssuunnitelman sekä varaamaan 0,15 prosentin osuuden budjetista vammaisten opiskelijoiden palveluihin. Toisin kuin Suomessa, Ruotsissa korkeakoulut vastaavat näin ollen kaikista esteettömyyden edistämiseen liittyvistä toimista ja opiskelussa tarvittavista tukipalveluista, kuten tilojen muutostöistä, apuvälineistä, avustajista ja tulkkipalveluista. Ruotsin mallissa esteettömyys on yksi korkeakoulujen toiminnan laatu-kriteeri. (Jokinen ym. 2004.)

Myös Iso-Britanniassa vastuu inkluusi- on edistämisestä on yliopistoilla. Syyskuusta 2002 lähtien laki² on velvoittanut koulutuksen tarjoajat huolehtimaan siitä, että koulutus ja muut palvelut ovat kaikkien saavutettavissa. Esteettömyyden vaatimus on määritelty laaja-alaisesti: opetustilanteet, luennot, koulumatkat, kenttätötilanteet, kirjasto-, vapaa-ajan-, asumis- ja ateriapalvelut. Syyskuusta 2003 lähtien koulutuksen järjestäjien velvollisuutena on ollut huolehtia muun muassa opiskelijoiden ja opiskelemaan

pyrkivien henkilöiden tarvitsemista avustajista, tulkkipalveluista ja apuvälineistä. Vuonna 2005 vastuu laajenee vielä fyysiseen ympäristöön, jolloin yliopistojen ja korkeakoulujen on tarvittaessa tehtävä ympäristöä koskevat muutostyöt, kuten lisättävä esimerkiksi induktiosilmukoita ja luiskia.

1.3 Selvityksen toteutus

Selvityksen aineistona on yliopistojen hallinnoille marraskuussa 2004 tehty kysely. Kysely muodostui viidestä yliopistojen eri hallintotoimintoja koskevasta osasta ja vastaajat olivat pääosin kunkin hallintotoiminnon (opintoasiain-, kiinteistö- ja henkilöstöhallinto, suunnittelu ja viestintä) virkamiehiä.

Kaikkien 20 yliopiston hallinnoille lähetettiin selvitystä koskeva ohjekirje, jossa pyydettiin nimeämään vastaaja jokaiseen kyselyn osa-alueeseen. Yliopistojen vastaajiksi ilmoittamille henkilöille lähetettiin sähköpostitse linkki internetissä olevaan asianomaisen edustamaa hallinnon osa-aluetta koskevaan kyselylomakkeeseen. Kaikki viisi kyselyn osiota muodostivat oman erillisen lomakkeensa, mikä jossain määrin hankaloitti tilannetta niiden vastaajien osalta, jotka halusivat hoitaa vastaamisen yhdessä ja yhteistyössä muiden yliopistonsa vastaajien kanssa. Vastaajille tarjottiin kuitenkin myös mahdollisuutta halutessaan käyttää tiedostomuotoista lomaketta.

² Disability Discrimination Act 1995 Part 4. Code of Practice for providers of Post 16 education and related services; Special Educational Needs and Disability Act 2001

Pääosin yliopistot ilmoittivat viisi vastaajaa, yhden kuhunkin kyselyn osaluokkaan. Vastaajien määrää ei ohjekirjeessä ollut täsmällisesti rajattu, joten eräistä yliopistoista vastaajia ilmoitettiin joihinkin kyselyn osiin useampikin ja toisissa yliopistoissa taas yksi vastaaja saattoi vastata kahteen tai useampaan osaan. Vastaukset saatiin opintoasioita ja suunnittelua koskeviin osioihin kaikista 20 yliopistosta sekä tiloja, henkilöstökoulutusta ja viestintää koskeviin osioihin 19 yliopistosta.

Aineiston analysointi tapahtui pääosin laadullisesti, sillä kyselylomake koostui valtaosin avokysymyksistä. Lomakkeessa oli myös joitakin valinta- ja monivalinta-

kysymyksiä, joista esitetään jakaumataulukkoja; jakaumataulukkoja on myös muodostettu luokittelemalla joidenkin avokysymysten vastauksia. Varsinaisia tilastollisia analyyseja ei kuitenkaan tehty johtuen vastaajajoukon pienestä koosta.

Selvityksen eri vaiheissa tehtiin yhteistyötä vammaisjärjestöjen (Kuulonhuolto liitto ry, Näkövammaisten keskusliitto ry ja Helsingin seudun erilaiset oppijat Hero ry) sekä Suomen Design for All -verkoston kanssa. Vammaisjärjestöjen sekä DfA-verkoston edustajien kanssa käydystä keskusteluista saatiin taustatietoa, näkökulmia ja ehdotuksia muun muassa kyselylomakkeen suunnitteluun ja toimenpidesuosittelun kokoamiseen.

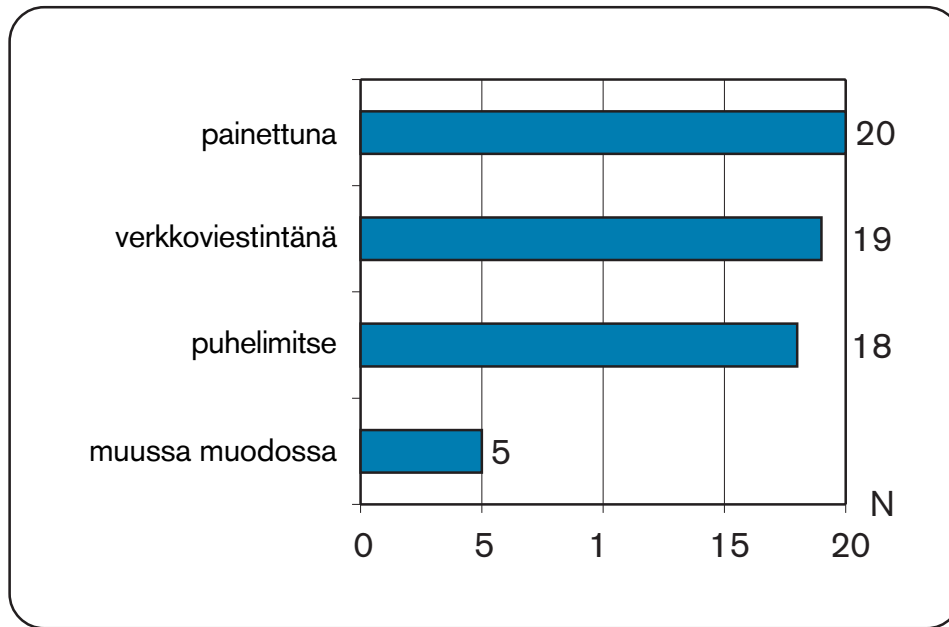
2 Tulokset

2.1 Opintoasiat

Opiskelijavalinta

Opiskelijavalintaan liittyen kysyttiin ensinnäkin valintakokeita koskevan tiedon saatavuutta eri muodoissa (kuvio 1). Vastauksista ilmeni että kaikissa yliopistoissa valintakokeita koskevat tiedot ovat saatavana painettuina. Vastausten mukaan tiedot ovat saatavilla lähes kaikissa yliopistoissa myös verkkoviestintänä sekä puhelimitse. Yhteensä 19 vastaajaa ilmoitti tietojen olevan saatavilla verkkoviestintänä. Puhelimitse tiedot ovat saatavissa vastausten mukaan 18 yliopistossa. Viisi vastaajaa ilmoitti, että tiedot ovat saatavissa myös jossakin muussa muodossa. Nimettyjä muotoja olivat lähinnä henkilökohtainen ohjaus sekä esittelytapahtumat.

Valintakokeisiin osallistuvien on mahdollista saada erilaisia tukijärjestelyjä suurimmassa osassa yliopistoja. Kuviossa 2. on havainnollistettu erilaisten saatavilla olevien tukijärjestelyjen yleisyyttä. Yleisimmäksi järjestelyksi osoittautui

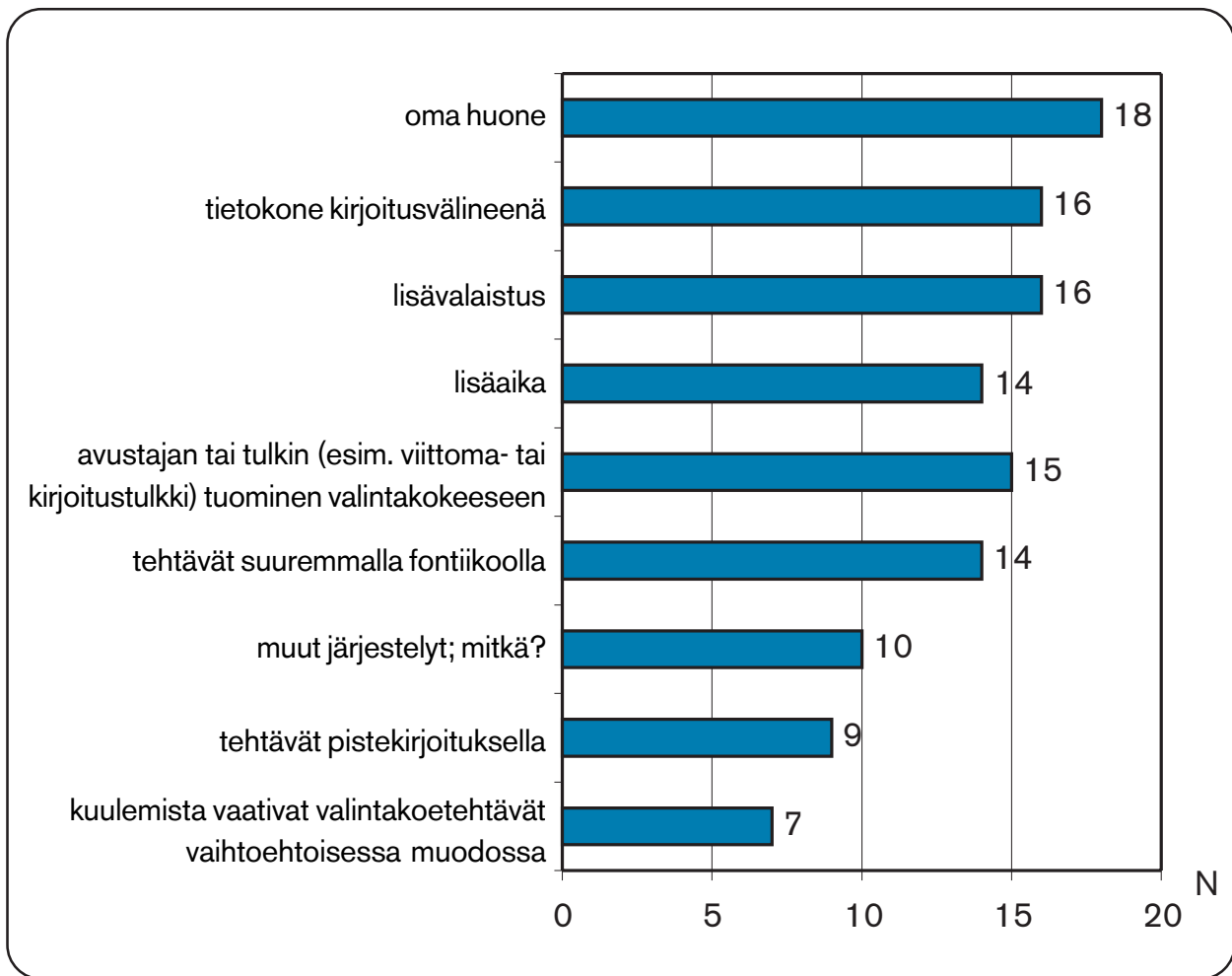
Kuvio 1. Valintakokeita koskevan tiedon saatavuus eri muodoissa (N=20).

oma huone, joka on vastausten mukaan saatavilla 18 yliopistossa. Toiseksi yleisimpiä järjestelyjä ovat vastausten mukaan tietokone kirjoitusvälineenä sekä lisävalaistus, jotka ovat saatavilla 16 yliopistossa. Myös lisäämää, mahdollisuus tuoda avustaja tai tulkki valintakokeeseen sekä mahdollisuus saada tehtävät suuremmalla fonttikoolla olivat melko yleisiä. Annettujen vaihtoehtojen lisäksi osa vastaajista nimesi muita vaihtoehtoja, joita olivat esimerkiksi sänky tai lepoaika, avustajan tarjoaminen, suurentava lukutelevisio sekä mahdollisuus suorittaa valintakoe sairaalassa. Muutama vastaaja toi myös esiin, että kaikki erityisjärjestelytoiveet pyritään toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan.

Edellä esitettyjen valintakokeiden tukijärjestelyjen lisäksi suurimmassa osassa yliopistoja ei ole käytössä erityisiä valintamenettelyitä vammaisille hakijoille tai erilaisille oppijoille. Yhteensä 15 yliopis-

ton vastaajat ilmoittivat, että mainittuja tukijärjestelyjä lukuun ottamatta valintamenettely on kaikille sama. Neljässä yliopistossa on vastausten mukaan käytössä menettely, jossa tiedekunta tai rehtori voi käyttää harkintavaltaa ja valita opiskelijaksi sellaisen hakijan, joka vammansa aiheuttaman haitan vuoksi ei ole yltänyt hyväksytyksi tulemiseksi edellytettyyn pistemäärään, mutta jonka voidaan valintakokeen tai ylioppilastutkinnon perusteella olettaa selviytyvän yliopistopinnoista. Jos hakija haluaa vedota vammaansa, on hänen liitettävä hakemukseen lääkärintodistus, josta käy ilmi vamman laatu sekä sen vaikutus suoriutumiseen valintakokeessa ja alan opinnoissa. Lisäksi yhden yliopiston vastauksessa todettiin, että valinnoista voidaan päättää tapauskohtaisesti ja joustavasti.

Opiskelijavalintoihin liittyen kysyttiin myös, onko yliopistojen tiedekunnissa yhtenäistä ohjeistusta valintojen käytän-

Kuvio 2. Valintakokeiden tukijärjestelyjen saatavuus yliopistoissa (N=20)

nöistä koskien edellä esitettyjä vammaisia hakijoita ja erilaisia oppijoita koskevia asioita. Vastausten mukaan yhdeksässä yliopistossa on yhtenäinen ohjeistus tiedekunnille kyseisistä asioista. Seitsemässä yliopistossa ei nähtävästi ole yhtenäistä ohjeistusta; osassa näiden yliopistojen vastauksista tätä ei suoraan sanottu, mutta ei myöskään ilmoitettu että yhteinen ohjeistus olisi olemassa. Lopuissa vastanneista eli yhteensä neljässä yliopistossa ei ole tiedekuntia ja valinta hoidetaan keskitetysti.

Opiskelu- ja opetusjärjestelyt

Vastaajia pyydettiin antamaan yleisluontoinen arvio esteettömyyden toteutumisesta eräissä opiskelun ja opetuksen järjestelyissä. Taulukossa 1. on esitetty arvioiden jakautuminen. Valtaosin arviot keskittyivät annetun asteikon vaihtoehtoihin '0 = ei hyvin eikä huonosti' sekä '+1 = melko hyvin'. Positiivisimmin arvioitiin opinto-oppaita: niiden osalta 13 yliopiston vastaajat katsoivat esteettö-

Taulukko 1. Vastaajien arviot esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisesta eräissä opiskeluun liittyvissä järjestelyissä (N=20).

	-2 Erittäin huonosti	1 Melko -huonosti	0 Ei hyvin eikä huonosti	+1 Melko hyvin	+2 Erittäin hyvin
opiskelumateriaali (vaihtoehtoiset muodot esim. verkossa, pistekirjoituksena, selkokielenä)	1	4	10	5	0
opinto-oppaat	0	3	4	10	3
tenttikysymykset	0	2	8	8	2
tenttiin ilmoittautuminen	0	1	7	8	4
atk-laitteet (esim.fyysinen lähestyttävyyys, apulaitteet)	0	3	6	11	0
opetuksen apuvälineet (esim. induktiosilmukat)	3	7	6	3	1

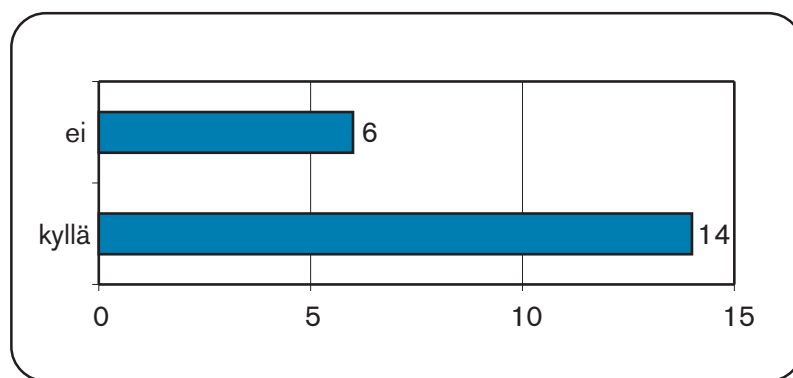
myyden toteutuvan melko tai erittäin hyvin omassa yliopistossaan. Selvästi negatiivisimmin arvioitiin opetuksen apuvälineitä: niiden osalta puolet vastaajista arvioi esteettömyyden toteutuvan yliopistossaan melko tai erittäin huonosti.

Arvioita tarkasteltaessa on huomattava, että kyse on pääosin yliopistojen yksittäisten edustajien henkilökohtaisista käsityksistä, jotka saattavat perustua myös vaillinaisiin tietoihin. Jotkut vastaajat toivatkin esiin arvioinnin hankaluuden. Järjestelyt ja niiden esteettömyys myöskin vaihtelevat usein tiedekuntien, osastojen ja laitosten välillä, mikä osaltaan vaikeuttaa koko yliopistoa koskevien yleisarvioiden tekemistä.

Opiskelu- ja opetusjärjestelyihin liittyen kysyttiin myös keinoja, joilla opiske-

lijat voivat vaikuttaa esteettömyyden toteutumiseen näissä järjestelyissä. Yleisimpiä vastauksissa mainittuja vaikutuskanavia olivat yhteydenotto opinto-neuvontaan tai opetus- ja hallinto henkilökuntaan sekä toimiminen opiskelijajäsenenä yliopiston eri hallintoelimissä. Useita kertoja esiin tulleita vaikutuskanavia olivat myös aine- ja opiskelijajärjestöt sekä ylioppilaskunnat. Muutamia mainintoja saivat lisäksi vammaisjärjestöt sekä esteettömyyshankkeet. Ylipäänsä vastauksissa korostui opiskelijan oma vastuu ja aktiivisuus siinä, että hän tuo aktiivisesti esiin tarpeitaan ja saa esimerkiksi tarvittavat tukijärjestelyt.

Kysyttäessä sitä, kenen vastuulla yliopistossa on tehdä opiskelutilanteesta saavutettava kaikille opiskelijoille, valtaosa vastaajista oli sitä mieltä, että vastuu

Kuvio 3. "Onko yliopistossanne vammaisten opiskelijoiden asioiden hoitamiseen nimetty vastuuhenkilö?" (N=20)

opetustilanteen saavutettavuudesta on ensisijaisesti tiedekunnilla, laitoksilla tai osastoilla. Yleisesti myös opettajien ja hallinnon nähtiin olevan vastuussa opetustilanteen tekemisestä saavutettavaksi kaikille opiskelijoille. Joitakin mainintoja sai myös opintoneuvonta. Muutama vastaaja tyytyi vastauksessaan toteamaan, ettei saavutettavuutta ole määritelty kenenkään tehtäväksi. Ainoastaan yhdessä vastauksessa nähtiin vastuu opetustilanteen saavutettavuudesta laajemmin eli yhtäläisesti kaikille yliopistossa toimiville kuuluvana asiana.

Vastausten mukaan yhteensä 14 yliopistossa on vammaisten opiskelijoiden asioiden hoitamiseen nimetty vastuu- tai yhdyshenkilö (kuvio 3). Näistä kolmen yliopiston vastaajat kertoivat että kyseessä on virka. Useimmiten kyseiset tehtävät ovat osa johonkin virkaan kuuluvia tehtäviä; usein tehtävistä vastaa esimerkiksi opintoneuvoja. Joissakin yliopistoissa tehtäviä hoidetaan luottamustoimena. Vastuu- tai yhdyshenkilöt ohjaavat ja neuvovat opiskelijoita tarpeen mukaan

kaikenlaisissa opintoihin liittyvissä asioissa, kuten tentti-, luento- ja valintakoejärjestelyissä.

Opintoasioita koskevaan kyselyn osioon vastanneet henkilöt nimesivät yleisimmin suurimmaksi esteettömyyden ongelmaksi tila-asiat. Tilaongelmiin liittyvänä seikkana mainittiin useasti vanhat rakennukset. Kaksi vastaajaa nimesi asenteet sekä tiedon puutteen suurimmiksi ongelmiksi. Kahdessa vastauksessa tuotiin esiin myös opiskelualan fyysiset edellytykset. Yhteensä viiden yliopiston vastaajat esittivät, ettei heidän yliopistossaan ole ongelmia esteettömyyden suhteen tai ne eivät ole tulleet esiin.

2.2 Tilat

Esteettömyyden toteutuminen tilajärjestelyissä

Tilojen esteettömyyttä koskevassa osiossa pyydettiin arvioimaan esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumista kulku-

reittien, seinä- ja lattiapintojen materiaalien ja värien, valaistuksen, kuunteluympäristön, opasteiden, wc-tilojen sekä parkkipaikkojen osalta.

Kulkureittien osalta esteettömyyden toteutuminen on yliopistoissa varsin vaihtelevaa. Erot johtuvat suurelta osin rakennusten iästä: vanhoissa rakennuksissa on selvästi enemmän ongelmia kulkureittien suhteen, vaikka peruskorjauksia onkin yleisesti tehty. Vanhoissa rakennuksissa hankaluuksia tuottavat paitsi arkkitehtuuri ja tilojen suunnittelu itsessään, myös suojelumääräykset, jotka vaikeuttavat muutosten tekemistä. Uusissa rakennuksissa esteettömyys on yleensä jossain määrin huomioitu, mutta puutteita tuotiin esiin myös niiden osalta. Esteettömyyssuunnittelu ei siis ole systemaattista myöskään uudisrakennuskohteissa. Kulkureittien ongelmakohtia, joita yleisimmin mainittiin, olivat portaat ja kynnykset sekä sisäänkäynnit ja niissä erityisesti oviautomaatiikan puute uudemmissakin rakennuksissa.

Pyydettyäessä arvioimaan seinä- ja lattiapintojen materiaaleja ja värejä esteettömyyden kannalta saatiin enimmäkseen vastauksia, joissa kerrottiin käytetyistä materiaaleista ja väreistä varsinaisesti arvioimatta niiden esteettömyyttä. Muutamissa vastauksissa tuotiin esiin ongelmakohtia, kuten kontrastien puutetta erityisesti portaissa sekä lattiamateriaalien liukkautta. Vastauksista kuitenkin oli havaittavissa, että kyseisiin asioihin ei luultavasti ole kiinnitetty yliopistoissa huomiota samassa määrin kuin kulkureitteihin, joita vastauksissa arvioitiin selvästi yksityiskohtaisemmin.

Valaistuksesta kysyttäessä noin kaksi kolmasosaa vastaajista totesi sen olevan hyvä tai normien mukainen. Kolmasosa vastaajista arvioi, että valaistus on osittain puutteellinen, useimmiten erityisesti vanhojen rakennusten osalta, tai että siihen ei ole lainkaan kiinnitetty huomiota. Yleisesti ottaen valaistuksesta puhuttiin varsin suppeasti ja vain muutama vastaaja arvioi sitä yksityiskohtaisemmin.

Pyydettyäessä arviota kuunteluympäristöstä ilmeni, että muutamassa yliopistossa ei ole ollenkaan induktiosilmukoita tai on vain joitakin siirrettäviä induktiosilmukoita. Lisäksi suurin osa vastaajista ilmoitti, että induktiosilmukoita on vain joissakin, useimmiten suurimmissa tai uusimmissa, luentosaleissa. Akustiikka arvioitiin suurimmassa osassa vastauksia melko hyväksi tai normien mukaiseksi. Opasteet arvioitiin monissa vastauksissa epäselviksi, liian pieniksi tai pienitekstisiksi. Suurin osa vastaajista mainitsi opasteissa olevan ainakin jonkinlaisia puutteita ja ainoastaan muutaman vastaajan mukaan opasteet olivat pääosin kunnossa. Useissa vastauksissa tuli esiin, että opasteiden uusiminen on meneillään tai suunnitteilla. Muutamassa vastauksessa todettiin, että opasteisiin ja niiden esteettömyyteen ei ole lainkaan kiinnitetty huomiota.

Kaikissa yliopistoissa on ainakin joitakin wc-tiloja, joissa esteettömyys on huomioitu; useimmiten tällaisia on kuitenkin vain yksi rakennusta kohden. Vanhat ja peruskorjaamattomat rakennukset ovat tässäkin suhteessa ongelmallisia eikä niissä aina ole asianmukaisia

wc-tiloja. Ylipäänsä monissa vastauksissa tuli esiin, että esteettömiä wc-tiloja on liian vähän ja niitä tulisi lisätä. Näissä wc-tiloissa ei aina myöskään ole hälytysjärjestelmää: ainoastaan kahdessa vastauksessa mainittiin että hälytysjärjestelmä on joissakin wc-tiloissa.

Suurimmassa osassa yliopistoja on liikuntaesteisille tarkoitettuja pysäköintipaikkoja; useimmiten nämä sijaitsevat pääsisäänkäyntien läheisyydessä. Määrä ei kuitenkaan ole kaikissa yliopistoissa tai kaikkien rakennusten yhteydessä riittävä ja muutama vastaaja ilmoittikin määrää pyrittävän lisäämään. Muutamassa yliopistossa ei ole lainkaan liikuntaesteisille sopivia parkkipaikkoja tai ylipäänsä pysäköintimahdollisuutta. Eräässä vastauksessa tuotiin myös esiin ongelmana riittämätön valaistus pysäköintialueilla.

Kokonaisuudessaan tilajärjestelyjen suurimpina puutteina esteettömyyden suhteen nähtiin yleisimmin kulkureitteihin liittyvät ongelmat; kulkureiteistä ja niihin liittyvistä ongelmista myös puhuttiin selvästi enemmän kuin muista kysytyistä tilajärjestelyistä. Kaksi kolmasosaa vastaajista mainitsi yhden tai useampia kulkureitteihin liittyviä tekijöitä suurimpina puutteina. Eniten mainintoja saivat sisäänkäynnit ja ovet, kynnykset ja portaat. Usein kulkureittien ongelmat ovat yhteydessä rakennusten ikään ja monissa vastauksissa vanhat rakennukset nimettiin itsessään suurimmaksi tilajärjestelyjen esteettömyysongelmaksi. Yksittäisiä mainintoja saivat akustiikka, valaistus ja värit, yliopiston toiminta vuokratiloissa sekä kokonaisvaltaisen esteettömyyskartoituksen puute. Lisäksi

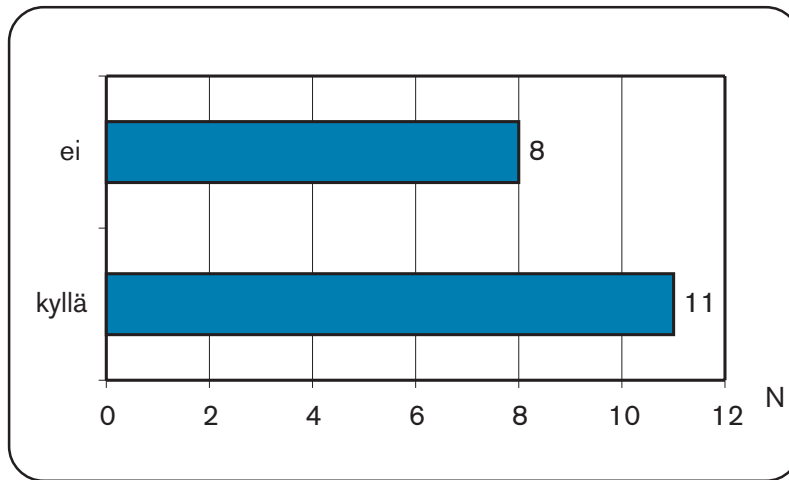
yhdessä vastauksessa tuotiin suurimpana puutteena esiin se, ettei esteettömyyttä tiedosteta riittävästi.

Esteettömyyskartoitukset

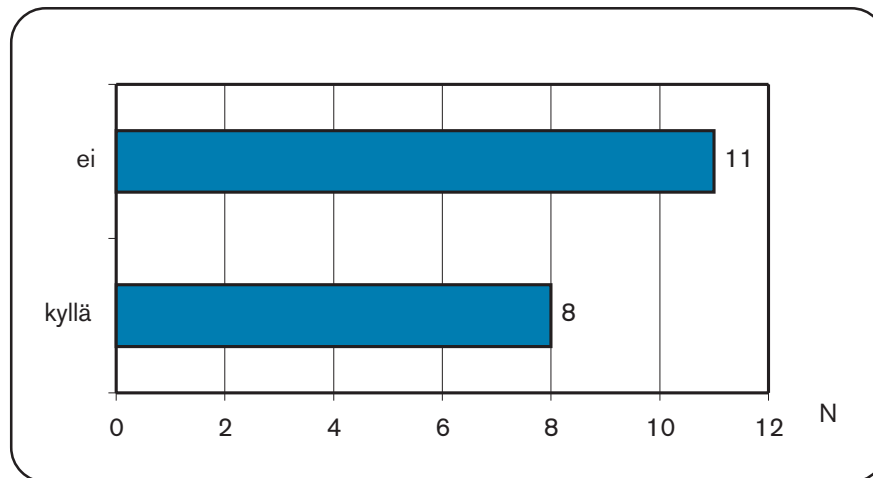
Tilojen esteettömyyttä on vastausten mukaan kartoitettu yhteensä 11 yliopistossa (kuvio 4) Kartoitusten tekemisen ajankohdat vaihtelivat pääosin vuodesta 1998 vuoteen 2004. Yhdessä yliopistossa kartoitus on tehty 1980-luvulla. Kartoitusten sisältö ja laajuus ei selvinnyt vastauksista. Tiloja kartoittaneista yliopistoista yhdeksässä oli kartoitus tehty yhteistyössä jonkin muun tahon kanssa. Mainittuja yhteistyötahoja olivat vammaisjärjestöt (Kuulonhuoltoliitto ry, Näkövammaisten keskusliitto ry, Kynnys ry, Tampereen näkövammaiset ry), kaupunkien vammaisneuvostot sekä kyseisten yliopistojen vammaiset opiskelijat.

Kuudessa kartoituksia tehneessä yliopistossa kartoitusten tulokset ovat opiskelijoiden ja työntekijöiden käytettävissä. Kahdessa näistä yliopistoista tulokset on julkaistu painettuna raporttina sekä verkkosivuilla. Yhdessä yliopistossa tulokset ovat toistaiseksi vain taulukoina, yhdessä pohjapiirustusten muodossa ja yhdessä yliopistossa tulosten julkaisemisen muoto ei ollut vielä selvillä. Niissä yliopistoissa, joissa tulokset eivät ole opiskelijoiden ja työntekijöiden käytettävissä, syyksi mainittiin enimmäkseen se, ettei tulokista ole olemassa valmista raporttia.

Kysymykseen, miten esteettömyyttä toutetaan perusparannuksissa ja uusien tilojen suunnittelussa, saatiin epämääräisiä ja epäselviä vastauksia, mikä johtui

Kuvio 4. "Onko yliopistonne tilojen esteettömyyttä kartoitettu?" (N=19).

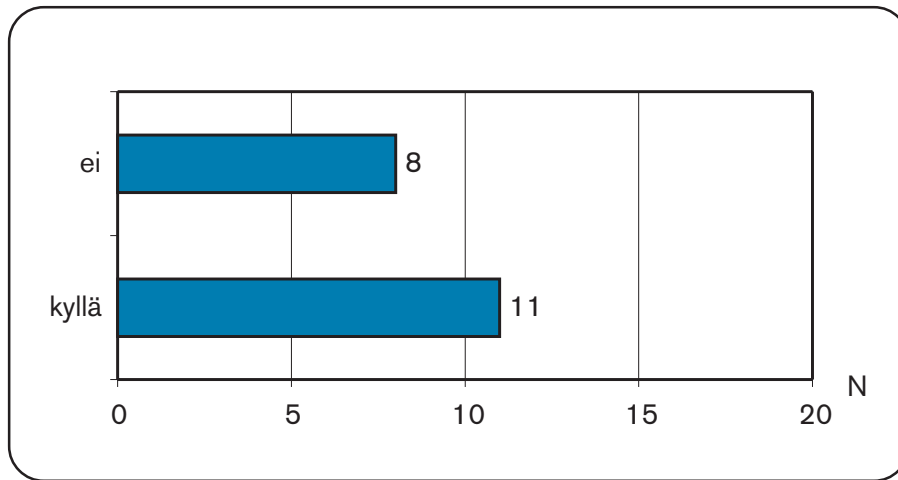

Kuvio 5. "Konsultoidaanko esteettömyyssuunnittelussa vammaisjärjestöjä tai muita ulkopuolisia asiantuntijoita?" (N=19).

nähtävästi siitä, ettei yliopistoissa valtaosin ole suunnitelmia esteettömyyden toteuttamisesta (ks. luku 2.4). Osassa vastauksista todettiin yleisesti että esteettömyys otetaan huomioon kaikissa korjauksissa ja suunnitelmissa. Osassa vastauksista viitattiin ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämiseen ja osassa kerrottiin tehdyistä kartoituksista. Kahdessa vastauksessa tuotiin esiin rakentamista koskevat määräykset ja lait,

joita noudatetaan.

Tilojen esteettömyyteen liittyen kysyttiin myös, konsultoidaanko esteettömyyssuunnittelussa vammaisjärjestöjä tai muita ulkopuolisia asiantuntijoita (kuvio 5). Vastausten mukaan kahdeksassa yliopistossa käytetään tai on käytetty ulkopuolisia asiantuntijoita apuna esteettömyyssuunnittelussa. Pääasiassa mainittiin vammaisjärjestöjä. Muita mainittuja olivat paikallinen vammaisneuvosto sekä

Kuvio 6. "Tarjotaanko yliopistonne henkilökunnalle tietoa tai koulutusta vammaisuudesta ja vammaisten opiskelijoiden sekä erilaisten oppijoiden huomioon ottamisesta?" (N=19).

arkkitehdit. Mainittuja syitä, joiden takia ulkopuolisia asiantuntijoita ei oltu konsultoitu, olivat lähinnä tiedon ja yhteystietojen puute, sekä se, että asiaa ei oltu ehditty tai huomattu ajatella. Useissa vastauksissa tuotiin kuitenkin esiin aikomus tulevaisuudessa paremmin hyödyntää erityisesti vammaisjärjestöjen asiantuntemusta.

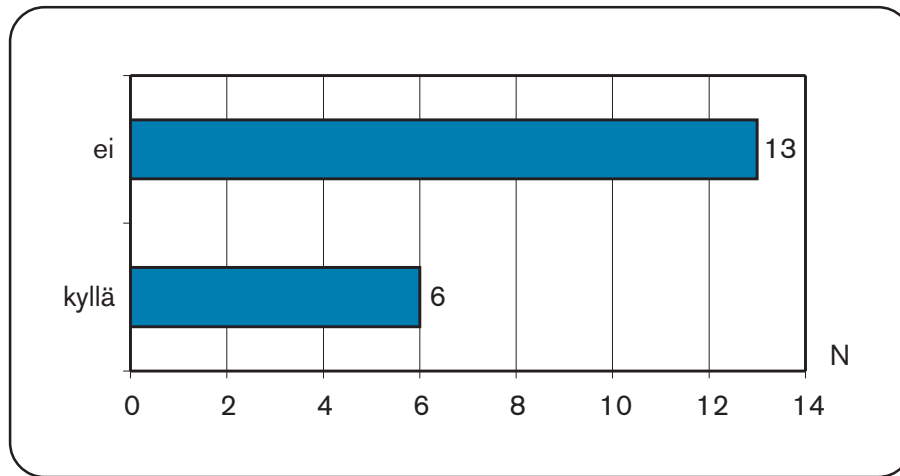
2.3 Henkilöstökoulutus

Esteettömyyskoulutus

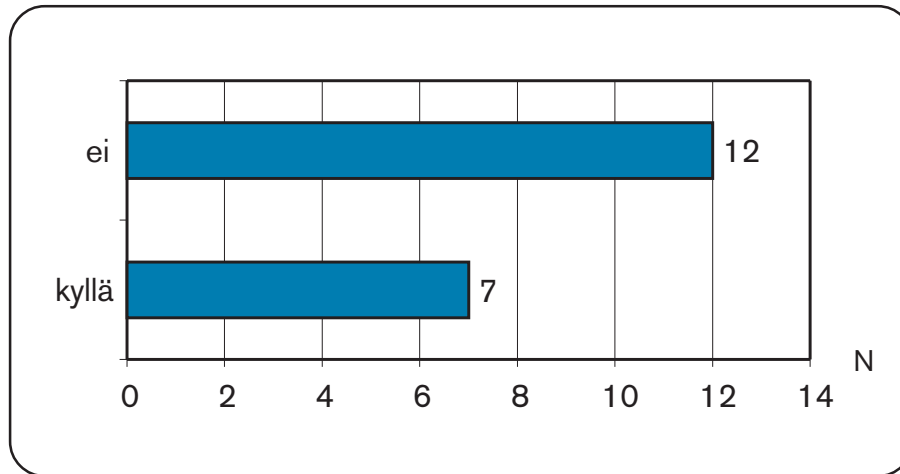
Henkilöstökoulutusta koskeviin kysymyksiin saatiin vastaukset yhteensä 19 yliopistosta. Vastausten mukaan 11 yliopistossa tarjotaan henkilökunnalle jonkinlaista tietoa tai koulutusta vammaisuuden tai vammaisten opiskelijoiden ja erilaisten oppijoiden huomioon ottamiseen liittyen (kuvio 6). Kyseinen koulutus tai tiedon jakaminen ei missään yli-

opistossa vaikuta olevan systemaattista ja muodot ovat vaihtelevia. Vastausten mukaan kahdessa yliopistossa koulutusta annetaan muun koulutuksen yhteydessä ja kahdessa yliopistossa kyseisiä aiheita käsitellään tasa-arvotyössä. Kaksi vastaajaa ilmoitti koulutusta annettavan tarvittaessa tapauskohtaisesti yksiköittäin. Kolmessa yliopistossa ei varsinaisesti anneta koulutusta, mutta tietoa tarjotaan oppaassa tai tiedotuslehdissä. Muista vastauksista ei selvinnyt tiedon tai koulutuksen tarjoamisen muoto.

Vammaisten työntekijöiden huomioon ottamisen sisällyttäminen henkilöstökoulutukseen osoittautui harvinaisemmaksi (kuvio 7). Vain viidessä yliopistossa tarjotaan vastausten mukaan tietoa tai koulutusta myös vammaisten työntekijöiden huomioon ottamisesta. Kahdessa yliopistossa tämä tapahtuu tasa-arvokoulutuksen tai syrjinnän vastaisen koulutuksen yhteydessä. Yhdessä yliopistossa annetaan tietoa sellaisten yksiköiden

Kuvio 7. "Tarjotaanko yliopistonne henkilökunnalle tietoa tai koulutusta vammaisten työntekijöiden huomioon ottamisesta?" (N=19).

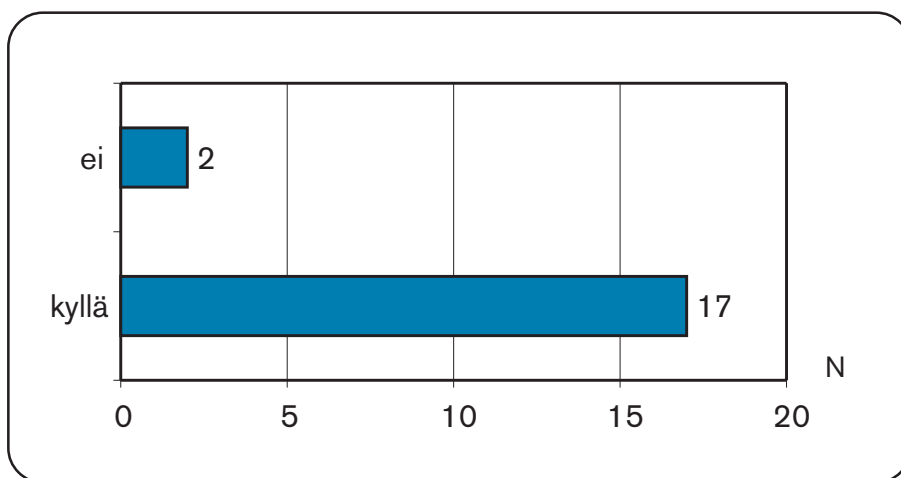
Kuvio 8. "Tarjotaanko yliopistonne henkilökunnalle tietoa tai koulutusta esteettömyydestä tai saavutettavuudesta?" (N=19).

työntekijöille, joissa työskentelee vammaisia henkilöitä. Yhdessä yliopistossa tietoa tarjotaan painetun oppaan muodossa³.

Esteettömyydestä tai saavutettavuudesta tarjotaan koulutusta seitsemässä yliopistossa (kuvio 8).

Kahdessa yliopistossa tämä tapahtuu osana yleistä henkilöstökoulutusta. Yhdessä yliopistossa tietoa tarjotaan oppaan muodossa ja yhdessä on annettu henkilöstölle tietoa peruskorjauksissa tehdyistä esteettömyyttä edistävästä ratkaisusta.

³ Missä täällä on induktiopiiri? Opas avoimen yliopiston erityisopiskelijoiden ohjauksesta, opetuksesta ja tukipalveluista vastaaville. Jyväskylän avoin yliopisto 1997.

Kuvio 9. "Tarjotaanko yliopistonne henkilökunnalle tasa-arvokoulutusta tai syrjinnän vastaista koulutusta?" (N=19).

Tasa-arvokoulutus

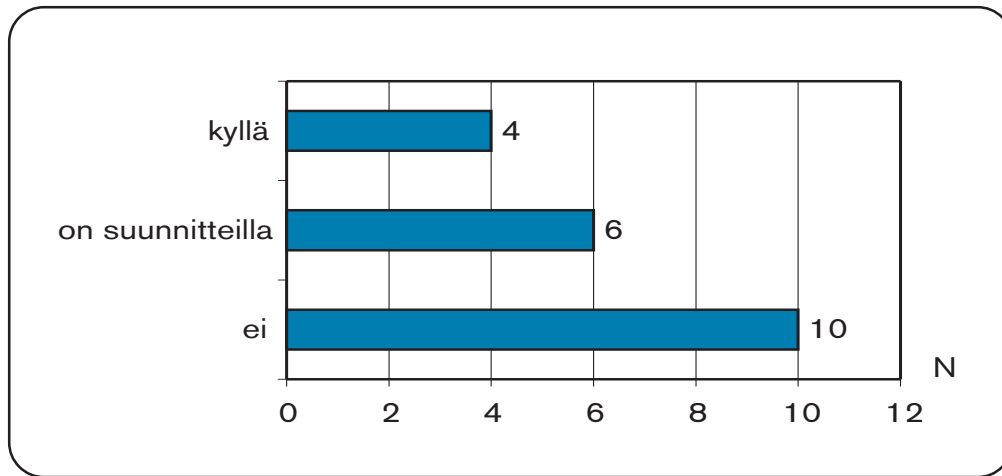
Edellä mainituista poiketen tasa-arvokoulutus osoittautui vastausten perusteella varsin yleiseksi; vastausten mukaan tasa-arvokoulutusta tarjotaan henkilöstölle yhteensä 17 yliopistossa. Vastaajia pyydettiin myös kertomaan tarkemmin millä tavoin koulusta tarjotaan; yleisimmin tähän vastattiin koulutuksen olevan tasa-arvotoimikunnan järjestämää tai tasa-arvosuunnitelman mukaista. Muutamat vastaajat kertoivat selkeämmin koulutuksen muodoista: mainittuja olivat tasa-arvoseminaarit, luentotilaisuudet sekä tasa-arvokoulutuksen sisältyminen esimieskoulutukseen tai muuhun yleisempään henkilöstökoulutukseen. Muutamassa vastauksessa todettiin ainoastaan, että yliopistossa on tehty tasa-arvosuunnitelma tai että tasa-arvoasiat pyritään ylipäänsä huomioimaan yliopiston toiminnassa; näin ollen näyttää siltä, että kaikissa niissä yliopistoissa, joiden vastaajat

aluksi ilmoittivat järjestettävän tasa-arvokoulutusta, ei todellisuudessa tarjotakaan varsinaista koulutusta. Tässä on myös huomioitava, että yliopistojen tasa-arvosuunnitelmat keskittyvät valtaosin sukupuolten väliseen tasa-arvoon, joten se on luultavasti myös tasa-arvokoulutuksen pääsisältö.

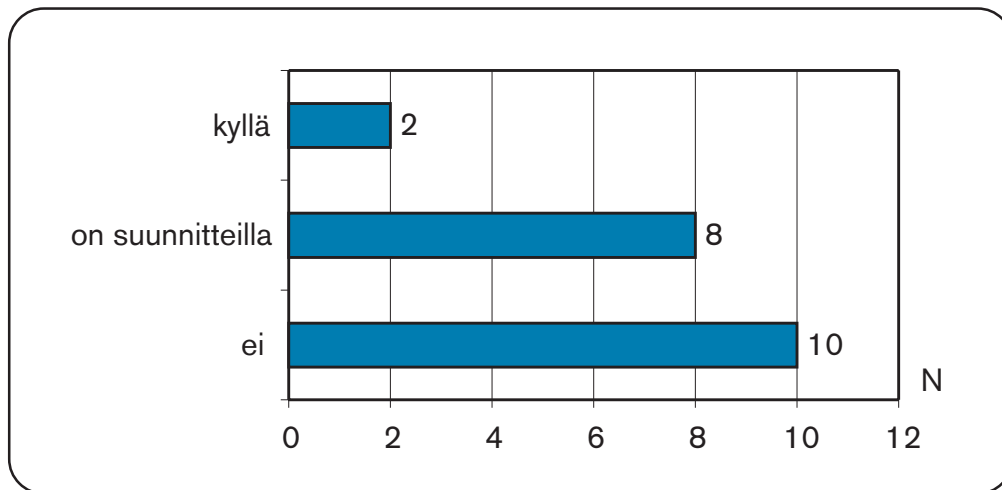
2.4 Suunnittelu

Suunnitelmat ja kartoitukset

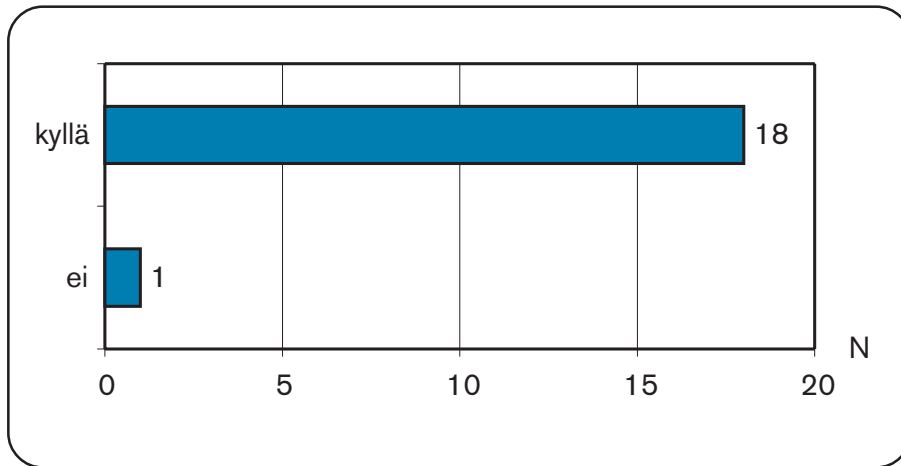
Suunnittelua koskeviin kysymyksiin saatiin vastaukset kaikista 20 yliopistosta. Yhteensä neljässä yliopistossa on vastausten mukaan laadittu kartoitus esteettömyyden nykytilasta ja kuudessa se on suunnitteilla. Kymmenessä yliopistossa kartoitusta ei ole laadittu eikä sellaista ole suunnitteilla. Tehdyt kartoitukset on toteutettu vuosina 2002–2004 ja niiden toteuttajia ovat kahdessa yliopis-

Kuvio 10. "Onko yliopistossanne laadittu kartoituksia esteettömyyden ja saavutettavuuden nykytilasta?" (N=20).

Kuvio 11. "Onko yliopistossanne laadittu esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseen tähtäävä suunnitelma tms.?" (N=20)

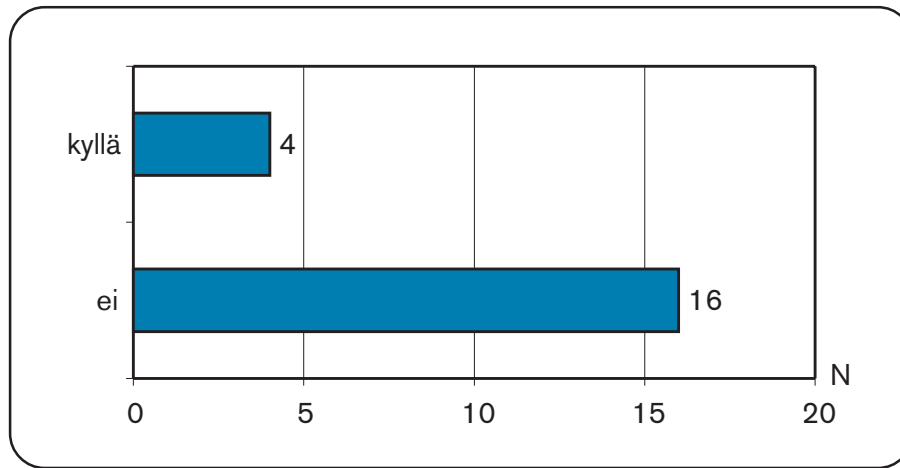
Kuvio 12. "Onko yliopistossanne tasa-arvosuunnitelma tai syrjinnän vastainen suunnitelma?" (N=20).

tossa olleet tasa-arvotoimikunnat, yhdessä tasa-arvotoimikunnan asettama työryhmä ja yhdessä rehtorin asettama työryhmä. Yhdessä yliopistossa kartoitus oli koskenut rakennettua ympäristöä, yhdessä rakennetun ympäristön lisäksi viestintää ja palveluita. Kahdesta yliopistosta ei saatu tietoa kartoituksen sisällöstä.

Lisäksi kysyttiin onko yliopistoissa tehty esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseen tähtäävää suunnitelmaa. Jonkinlainen suunnitelma oli vastausten mukaan tehty ainoastaan kahdessa yliopistossa. Nämä suunnitelmat oli tehty vuosina 2003 ja 2004. Toimenpiteitä, joihin suunnitelmat olivat johtaneet, olivat tiedon ja tiedottamisen esteettömyyden kirjaaminen viestintäohjelmaan ja pyrkimys antaa tukea ja koulutusta viestintää toteuttaville yksiköille. Kahdeksassa yliopistossa on aikomus tehdä suunnitelma tulevaisuudessa, pääosin vuoden 2005 aikana. Kymmenessä yli-

opistossa suunnitelmaa ei ole tehty eikä ole varsinaisesti suunnitteillakaan tehdä. Yksi näiden yliopistojen vastaajista ilmoitti, ettei esteettömyyteen liittyviä suunnitelmia tarvitse erikseen tehdä, sillä kyseiset asiat ovat mukana automaattisesti kaikessa suunnittelussa.

Lähes kaikissa yliopistoissa on tasa-arvosuunnitelma tai syrjinnän vastainen suunnitelma; ainoastaan yhdessä sellaista ei vielä ole, mutta on suunnitteilla. Tähän liittyen kysyttiin myös, onko suunnitelmassa huomioitu vammaiset opiskelijat ja työntekijät sekä erilaiset oppijat. Viidessä yliopistossa tähän vastattiin myöntävästi. Kolmessa yliopistossa on tekeillä tai suunnitteilla uusi tasa-arvo- tai syrjinnän vastainen suunnitelma, johon on tarkoitus sisällyttää myös vammaiset sekä erilaiset oppijat. Yhdeksän yliopistoa vastasi kieltävästi kysymyksen ja loput kolme eivät vastanneet lainkaan, mikä voitaneen tulkita samoin

Kuvio 13. "Mainitaanko esteettömyys yliopiston yleisessä strategiassa?" (N=20).

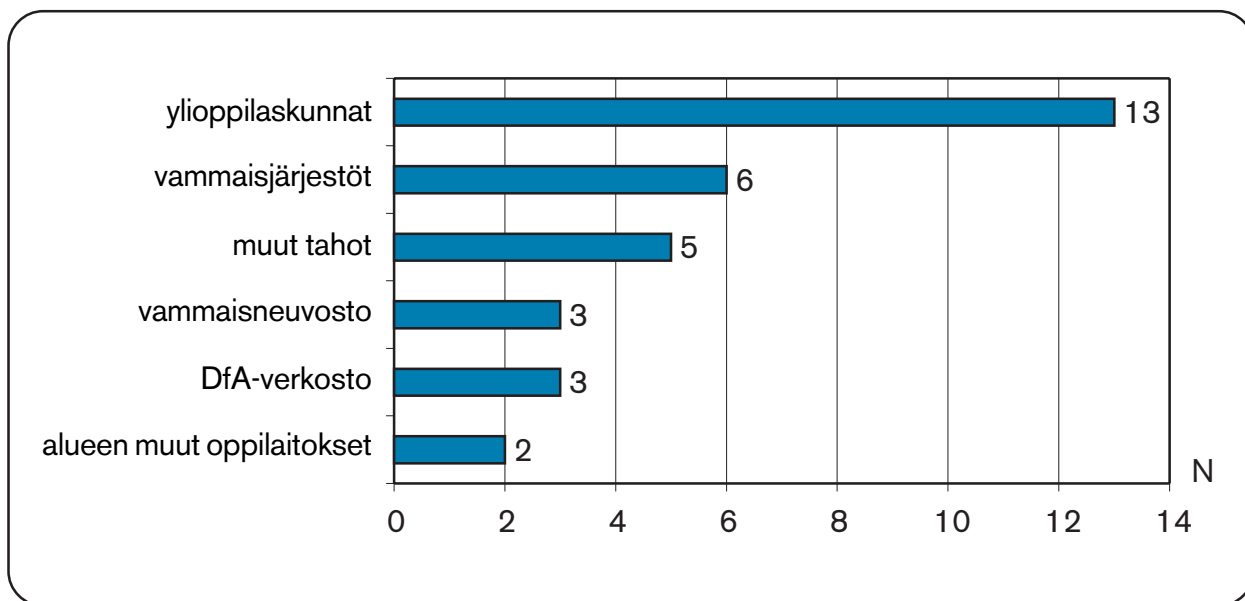
kielteiseksi vastaukseksi.

Suunnittelua koskevassa osiossa kysyttiin myös, mainitaanko esteettömyys yliopiston yleisessä strategiassa. Ainoastaan neljä yliopistoa vastasi, että esteettömyys mainitaan yleisessä strategiassa (kuvio 13).

Kysyttäessä tapoja, joilla opiskelijat ja työntekijät voivat vaikuttaa esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseen, esiin tuotiin ensinnäkin yhteydenotot eri tahoihin, kuten yliopiston hallintoon, tasa-arvotoimikuntaan tai -vastaavaan ja esimiehiin. Opiskelijoiden osalta opiskelijajärjestöt ja ylioppilaskunnat tulivat myös mainituiksi. Niissä muutamassa yliopistossa, joissa on käynnissä jokin esteettömyyteen liittyvä hanke, tuotiin kyseinen hanke esiin tärkeänä vaikutuskanavana. Yleisimmin vastauksissa kuitenkin todettiin, että ylipäänsä aloitteiden ja ehdotusten tekeminen ja asioiden esillä pitäminen ovat tärkeitä vaikut-

tamistapoja.

Suunnittelutoimintaan liittyen kysyttiin myös, minkä tahon vastuulla on syrjinnän vastainen toiminta yliopistossa. Yleisimmin syrjinnän vastaisesta toiminnasta ilmoitettiin vastaavan tasa-arvotoimikunnan, -työryhmän, -asiamiehen, tai -yhdyshenkilön. Samoin syrjinnänvastaisuuden nähtiin varsin yleisesti olevan yliopiston hallinnon vastuulla; erityisesti nimettiin rehtorit sekä laitosten tai yksiköiden johtajat. Muita tässä yhteydessä mainittuja vastuutahoja olivat työsuojelu- ja henkilöstöasioita hoitavat tahot sekä opintopalvelut tai vastaavat. Muutama vastaaja ilmaisi myös ajatuksen, että vastuu syrjinnän vastaisesta toiminnasta on koko yliopistolla ja jokaisella henkilöstöön kuuluvalla.

Kuvio 14. Yliopistojen yhteistyötahot

Yhteistyö

Suurin osa yliopistoista tekee yhteistyötä joidenkin muiden tahojen kanssa esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvissä asioissa. 15 yliopistoa mainitsi vähintään yhden yhteistyötahon; viidellä yliopistolla ei joko ole yhteistyötä esteettömyysasioissa tai vastaajalla ei ollut siitä tietoa. Selvästi yleisimpiä, kolmentoista vastaajan ilmoittamia yhteistyökumppaneita olivat ylioppilaskunnat. Vammaisjärjestöjen kanssa yhteistyötä on vastausten mukaan kuudella yliopistolla ja paikallisen vammaisneuvoston kanssa kolmella yliopistolla. Samoin kolme yliopistoa ilmoitti toimivansa yhteistyössä Suomen Design for All -verkoston kanssa. Kahdella yliopistolla on yhteistyötä alueen muiden oppilaitosten kanssa. Muita tahoja mainittiin yhteensä viidessä

vastauksessa; näitä olivat Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (HERO), UNICA-verkosto, paikallinen opiskelija-asuntosäätiö sekä kaupungin liikuntavirasto.

Suurimmiksi ongelmiksi esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisessa myös suunnitteluosion vastaajat nimesivät tiloihin ja kiinteistöihin liittyviä seikkoja. Vanhojen rakennusten liikuntaesteet, kuten kynnykset, portaat ja hissien puute olivat useammassa vastauksissa mainittuja asioita. Muutama vastaaja esitti esteettömyyteen liittyvien kielteisten asenteiden olevan suurin ongelma. Myös esteettömyyttä koskevien kokonaissuunnitelmien puuttuminen ja opetushenkilökunnan koulutuksen puutteellisuus mainittiin. Kahden vastaajan

mukaan heidän yliopistoissaan ei ongelmia ole tullut esille tai niitä ei ole koettu kovin suuriksi.

2.5 Viestintä

Viestinnän osalta kysyttiin esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumista yliopiston sisäisessä ja ulkoisessa viestinnässä sekä erikseen verkkopalveluissa. Lisäksi kysyttiin esteettömyyteen liittyvien asioiden tiedottamisesta yliopiston opiskelijoille ja opiskelijoiksi hakeville. Vastauksista syntyi vaikutelma, että yliopistoissa ei pääsääntöisesti ole kiinnitetty paljoakaan huomiota viestinnän esteettömyyteen eikä esteettömyysnäkökulmaa ole viestintään liittyvissä kysymyksissä kovin hyvin tiedostettu. Vain harvoissa vastauksissa tosin todettiin kiertelemättä, että esteettömyyttä ei ole riittävästi huomioitu. Sen sijaan suuressa osassa vastauksia puhuttiin valtaosin muista asioista kuin varsinaisesta esteettömyydestä. Ainoastaan muutamassa yliopistossa on vastausten perusteella pyritty aktiivisesti toteuttamaan esteettömyyttä myös viestinnässä.

Tilanne näyttäisi kuitenkin siltä osin hyvältä lähes kaikkien yliopistojen suhteen, että viestinnässä käytetään useita eri kanavia. Niin sisäisessä kuin ulkoisessakin viestinnässä tieto on suurimmassa osassa yliopistoja saatavissa sekä sähköisessä että painetussa muodossa ja useimmiten myös puhelimitse. Tosin se, että tieto on saatavissa useampien kanavien kautta ei vielä sinänsä takaa sen esteettömyyttä. Kysyttäessä esteettömyyden

toteutumista yliopiston verkkopalveluissa ilmenikin, ettei läheskään kaikissa yliopistoissa ole kiinnitetty asiaan huomiota. Monissa vastauksissa tuotiin esiin internetsivujen yleistä toimivuutta ja ajantasaisuutta sekä eri kielivaihtoehtoja. Kuitenkin vain muutamassa vastauksessa kerrottiin että verkkosivujen toteutuksessa on otettu huomioon myös sellaisia esteettömyyteen keskeisesti liittyviä näkökohtia kuten sivujen soveltuminen esimerkiksi näkövammaisten käyttöön. Samoin ainoastaan muutamassa vastauksessa myönnettiin – tai tiedostettiin – verkkosivujen puutteet esteettömyyden suhteen.

Noin puolet vastaajista kertoi yliopistossaan tiedotettavan esteettömyyteen liittyvistä asioista opiskelijoille ja opiskelijoiksi hakeutuville. Yleisimmin tämä tarkoitti opinto-oppaisiin sisältyviä tietoja opintoihin ja valintakokeisiin liittyvistä erityisjärjestelyistä. Muita tässä yhteydessä mainittuja tiedottamiskanavia olivat verkkosivut sekä tietojen antaminen puhelimitse tarvittaessa.

Vastaajista noin kolmasosan mukaan esteettömyysasioista ei erikseen tiedoteta; osa tästä vastaajajoukosta kuitenkin täydensi, että esteettömyydestä tiedotetaan muiden asioiden ohessa. Muutaman vastaajan antamat tiedot olivat epäselviä tai epätarkkoja eikä niistä selvinnyt yliopiston tilanne esteettömyydestä tiedottamisen osalta.

3 Johtopäätöksiä

Selvityksen tavoitteena oli tarkastella esteettömyyden toteutumista yliopistoissa ja niiden toiminnassa viidellä eri osa-alueella. Tarkastelun kohteena olleet osa-alueet olivat opintoasiat, tilat, henkilöstökoulutus, suunnittelu ja viestintä. Selvitys osoittaa, että kaikilla näillä osa-alueilla on huomattavia puutteita.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että esteettömyysasioihin on kiinnitetty selvästi eniten huomiota tilakysymyksissä. Ensinnäkin tilojen esteettömyyttä koskeviin kysymyksiin saatiin yksityiskohtaisempia vastauksia. Toiseksi tehdyt kartoitukset ja suunnitelmat ovat koskeneet pääosin nimenomaan rakennettua ympäristöä. Vaikuttaa myös siltä, että tilakysymyksistä puhuttaessa esteettömyyden merkitys ja esteiden olemassaolo tiedotetaan paremmin kuin muilla toiminnan osa-alueilla. Tilojen osalta esteettömyys ja esteet ovat konkreettisia ja siten helpommin havaittavia. Samoin esteiden poistaminen on tila-asioissa ainakin joiltakin osin yksinkertaisempaa kuin muilla osa-alueilla. Vastauksissa tuli esiin, että

tiloihin liittyviä esteitä pidetään pääsääntöisesti myös suurimpina ongelmina ja puutteina esteettömyyden toteuttamisessa. Tämä kuvastaa ennen kaikkea sitä, että useimmissa yliopistoissa esteettömyyden nähdään koskevan ensisijaisesti tiloja. Tila-asioissa on erityisesti korostunut kulkuväylien merkitys, ja muut tekijät kuten valaistus, värit ja kuunteluolosuhteet ovat jääneet vähemmälle huomiolle.

Opintoasiat ovat tiloja moniulotteisempi kokonaisuus, jossa esteettömyyden huomioon ottaminen ei vaikuta olevan yhtä yleistä kuin tila-asioissa. Opintoasioissa esteettömyyttä ei nähdä riittävän kokonaisvaltaisesti eikä sitä ole vielä pyritty aktiivisesti kehittämään monissa-kaan yliopistoissa. Opiskeluun liittyvissä järjestelyissä korostuvat lähinnä erilaiset erityisjärjestelyt, ja esimerkiksi valintakokeissa tukijärjestelyjä onkin laajasti saatavilla. Monissa yliopistoissa ei myöskään nähdä esteettömyyteen liittyvän vastuun laaja-alaisuutta eli sitä, että esteettömyyden edistämisen tulisi olla koko yliopistoyhteisön tehtävä. Opiskelu-

tilanteen saavutettavuus ei voi olla pelkästään yksittäisen opettajan vastuulla. Inklusioperiaatteen mukaisesti vastuun ei tulisi olla myöskään vain opiskelijalla itsellään; nyt vastauksissa tuli usein esiin ajatus, että opiskelijan on itse aktiivisesti huolehdittava siitä, että hän saa tarvitsemansa palvelut ja järjestelyt.

Viestintää voi pitää jossain määrin tila-asioita muistuttavana konkreettisena kokonaisuutena esimerkiksi verkkopalvelujen osalta. Vastausten perusteella kuitenkin näyttää siltä, että viestinnän esteettömyyteen on kiinnitetty yllättävänkin vähän huomiota, selvästi vähemmän kuin tilojen ja opiskelijajärjestelyjen esteettömyyteen. Ainoastaan muutaman yliopiston vastauksissa tuli selvästi esiin, että esteettömyyttä oli pyritty toteuttamaan viestinnässä. Tässäkin on suurelta osin kyse tiedosta ja tiedostamisesta. Tosin viestinnän osalta myös resurssien puute tuli useammin esiin kuin muiden alueiden osalta; vaikka tiedostetaan, että saavutettavat verkkopalvelut olisivat toteutettavissa tietyin teknisin ratkaisuin,

ei tarvittaviin muutoksiin välttämättä ole taloudellisia mahdollisuuksia. Kysymys on kuitenkin myös resurssien kohdentamisesta ja painopisteiden valinnasta.

Henkilöstökoulutusta koskevat kysymykset puolestaan osoittivat, että esteettömyyteen liittyviä asioita käsitellään varsin harvojen yliopistojen henkilöstökoulutuksessa. Lisäksi on huomattava, että niissäkin yliopistoissa, jotka ilmoittivat tarjoavansa henkilöstölle koulutusta esteettömyyteen tai vammaisuuteen liittyvistä asioista, koulutukseen osallistuminen on yleensä täysin vapaaehtoista ja kiinni työntekijöiden omasta aktiivisuudesta. Näin ollen varsin pieni osa yliopistojen henkilöstöstä saa yliopiston taholta tietoa tai koulutusta koskien esteettömyyttä. Kuitenkin juuri henkilöstön kouluttaminen on yksi avaintekijä esteettömyyden edistämisen kannalta. Jos henkilöstö ei tiedosta ongelmien olemassaoloa tai heillä ei ole valmiuksia ottaa huomioon vammaisia opiskelijoita ja työntekijöitä, on esteettömyyden toteuttaminen niin opiskelujärjestelyissä, tilasioissa kuin viestinnässäkin käytännössä mahdotonta. Useissa vastauksissa tuotiinkin esiin juuri tiedon ja tiedostamisen puute suurimpina ongelmina esteettömyyden edistämisessä ja toteutumisessa.

Suunnittelutoiminnalla on henkilöstökoulutuksen ohella merkittävä asema käytännön toimenpiteiden taustalla. Esimerkiksi esteettömyyden kartoittaminen antaa välttämätöntä tilannetietoa, jotta parannuksia voidaan tehdä. Kartoitusten pohjalta tehdyt toimenpidesuunnitelmat taas ovat oleellisia systemaattisessa kehittämis toiminnassa. Vastausten mukaan

kartoituksia ja suunnitelmia on viime vuosina tehty muutamissa yliopistoissa ja monessa niiden tekeminen on käynnistymässä. Joissakin yliopistoissa kartoituksia ja suunnitelmia tehdään yhteistyössä esimerkiksi vammaisjärjestöjen kanssa. Yhteistyö ei kuitenkaan ole vielä kovin laaja-alaista eikä suurimmalla osalla yliopistoista ole ollut kontakteja vammaisjärjestöihin ja -neuvostoihin. Muutama vastaaja toi esiin, että ulkopuolisten asiantuntijoiden konsultointia ei vain ole huomattu ajatella. Yhteistyön lisäämisessäkin siis tiedolla ja tiedostamisella on tärkeä rooli.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että suuressa osassa yliopistoja ei esteettömyyteen ole tila-asioita ja joitakin opiskeluun liittyviä järjestelyjä lukuun ottamatta kiinnitetty paljoakaan huomiota. Joukosta erottuu kuitenkin muutamia edelläkävijäyliopistoja: Jyväskylän yliopisto, Turun yliopisto ja Åbo Akademi, joissa esteettömyyden tiedostaminen ja toimenpiteet sen edistämiseksi ovat selvästi muita pidemmällä. Vastauksista myös ilmeni, että niissä yliopistoissa, joissa esteettömyyteen on kiinnitetty laajemmin huomiota ja on toteutettu kartoituksia, hankkeita ja suunnitelmia, tuotiin myös selvemmin esiin puutteita ja ongelmia. Näissä yliopistoissa myös eri osa-alueita koskeviin kysymyksiin vastanneet henkilöt vaikuttivat pääosin olevan tietoisia esteettömyysasioista ja pitävän niitä tärkeinä. Sen sijaan niiden yliopistojen, joissa esteettömyyteen ei vielä ole kiinnitetty huomiota, vastauksissa todettiin useammin, ettei ongelmia ole tai että ne ovat vähäisiä.

4 Toimenpidesuosituksia

Selvityksen perusteella suositellaan seuraavia toimenpiteitä esteettömyyden ja tasavertaisuuden edistämiseksi yliopistoissa. Toimenpidesuosituksen kattamat osa-alueet ovat suunnittelutoiminta, henkilöstökoulutus, opintoasiat, tila-asiat ja viestintä. Toimenpidesuositukset koskevat yliopistojen lisäksi muun muassa opetusministeriötä ja muita sidosryhmiä kuten opiskelijajärjestöjä ja vammaisjärjestöjä.

Yliopistojen suunnittelutoiminta

Yliopistojen suunnittelutoiminnassa on tärkeää, että esteettömyyden näkökulma vahvistetaan nykyistä selkeämmäksi osaksi yliopistojen strategista toimintaa. Tämä edellyttää, että yliopistot laativat kattavat esteettömyyskartoitukset ja -suun-

nitelmat, joiden tulisi sisältää ainakin kaikki edellä mainittu toiminnan osa-alueet. Kartoitusten ja suunnitelmien laatimisessa on perusteltua hyödyntää yliopistoissa jo toteutetuista tai käynnissä olevista hankkeista saatuja kokemuksia. Kartoitukset on tarpeen tehdä yhdessä yliopistoyhteisön jäsenten ja asiantuntijatahojen kanssa, ja niiden tulosten tulee olla kaikkien opiskelijoiden ja henkilökunnan käytettävissä.

Kartoitusten pohjalta laaditaan esteettömyyden parantamiseen tähtäävä toimenpidesuunnitelma, jonka toimeenpanoa seurataan johdonmukaisesti. Suunnitelma voi olla joko erillinen kokonaisuus tai se voidaan sisällyttää yliopiston muihin strategisiin suunnitelmiin, sen mukaan, mikä on kunkin yliopiston kannalta toimivinta. Esteettömyys olisi syytä sisällyttää myös tasa-arvosuunnitelmiin, jotka nyt koskevat pääsääntöisesti

vain sukupuolten tasa-arvoa. Sekä kartoitusten että suunnitelmien laatimisessa yliopistojen tulisi konsultoida myös ulkopuolisia asiantuntijoita, kuten vammaisjärjestöjä. Kaikissa yliopistoissa nimetään vastuuvirkamies, joka koordinoi esteettömyyttä koskevia asioita yliopistossa. Tällä edistetään esteettömyyden huomioon ottamista ja tiedostamista jatkuvasti koko yliopiston toiminnassa.

Esteettömyyteen liittyvien kysymysten tulee olla esillä myös opetusministeriön ja yliopistojen tulosohjausprosessissa ja strategisessa suunnittelussa riittävän kattavalla tavalla. Esteettömän opiskelun kehittämistyön tueksi ja vuoropuhelun turvaamiseksi olisi tarpeellista perustaa kehittämistoimikunta, johon kuuluisivat esimerkiksi opetusministeriön, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen edustajat, opiskelijajärjestöt (SYL ja SAMOK), käyttäjäryhmät (mm. vammaisjärjestöt) sekä Design for All -verkosto. Lisäksi olisi määriteltävä, mitä tarkoitetaan yhdenvertaisuuslaissa (20.1.2004/21) mainituilla 'kohtuullisilla toimilla', joihin koulutuksen järjestäjä velvoitetaan ryhtymään vammaisen henkilön koulutukseen pääsemiseksi ja koulutuksessa selviämiseksi.

Kartoitusten ja suunnitelmien tekemistä varten muun muassa vammaisjärjestöt voivat tarjota yliopistoille työvälineitä ja koota esteettömyyden edistämistä koskevia tietoja yliopistojen saataville. Kartoituksia ja -suunnitelmia varten toteutetaan joissakin yliopistoissa pilottihanke, jonka tulokset tarjoavat esteettömyyskartoituksen toimintamallin kaikille yliopistoille.

Esteettömyyden kehittämiseksi on

tärkeää turvata yliopistojen tarvitsemat resurssit. Jotta esteettömät ympäristöt, joustavat valintakoe- ja opetusjärjestelyt, riittävät tukipalvelut ja henkilöstön koulutus voidaan turvata, tulisi niihin kohdentaa resursseja. Varsinkin alkuvaiheessa tarvitaan uusien työntekijöiden lisäksi rahoitusta hankkeille, joilla esteettömyyden periaatteet muutetaan osaksi yliopistojen johtamis-, opetus- ja tutkimuskäytäntöjä.

Henkilöstökoulutus

Henkilöstökoulutukseen on tarpeen sisällyttää koulutusta esteettömyysasioista. Lisäksi opetushenkilökunnan osaamisen turvaamiseksi esteettömyysasioita on tarpeen sisällyttää myös yliopisto-opettajien pedagogiseen täydennyskoulutukseen. Myös muu henkilöstö tarvitsee koulutusta esteettömyyden huomioon ottamiseksi yliopistojen toiminnassa. Opiskelijajärjestöjen ja ylioppilaskuntien tulee omalta osaltaan huolehtia esteettömyyteen liittyvästä koulutuksesta ja informaatiosta.

Opintoasiat

Opintoasioiden näkökulmasta on keskeistä, että opiskelu- ja opetusjärjestelyt on toteutettu siten, että myös erilaiset vammaisryhmät ja erilaiset oppijat saavat tarvitsemansa opiskelua koskevan tuen. Riittävän tuen saamiseksi yliopistoissa tulee olla vammaisten opiskelijoiden opintoasioista vastaava henkilö. Opintojen ohjauksessa henkilökohtaisten opin-

tosuunnitelmien (HOPS) käyttöönotto on tärkeää myös esteettömyyden kehittämisen kannalta. Opintosuunnitelmiin voidaan sisällyttää myös opiskelijan tarvitsemat tukipalvelut, jolloin niitä voidaan hyödyntää esteiden ennakoinnissa ja suunnittelutoiminnassa.

Opetustilanteiden esteettömyyden edistämistä voidaan tukea myös opetushenkilökunnalle laadittavalla ohjeistuksella, johon on koottu luennoilla ja muussa opetuksessa huomioon otettavia asioita esteettömyyden turvaamiseksi. Opiskelijavalintojen osalta tulee varmistaa, että yliopistojen kaikissa tiedekunnissa on yhtenäinen ohjeistus vammaisia opiskelijoita ja erilaisia oppijoita koskien.

Tila-asiat

Tila-asiat ovat keskeisessä roolissa esteettömyyden toteuttamisessa yliopistoissa. Esteettömyyden huomioon ottaminen kaikessa toiminnassa edellyttää esteettömyyskartoitusten ja -suunnitelmien laatimista ja tilojen systemaattista kehittämistä ja rakentamista niiden pohjalta. Esteettömyyden näkökulman tulee olla aina esillä osana rakennussuunnittelua ja toteutusta, ja rakennussuunnittelua varten tulee olla esteettömyystavoitteisto. Huomiota on kiinnitettävä kulkuväylien lisäksi myös muihin asioihin kuten opetuksen apuvälineisiin (esim. induktiosilmukat), akustiikkaan, valaistukseen, väreihin ja kontrasteihin sekä pintojen materiaaleihin.

Viestintä

Viestinnässä esteettömyyden näkökulma on yliopistoissa vielä varsin puutteellisesti otettu huomioon eikä sitä vielä luontevasti kytketä osaksi yliopistojen viestintätoimintaa. Yliopistojen tulee varmistaa viestinnässään, että tieto on saatavissa saavutettavassa muodossa eri kanavien kautta. Tiedon saavutettavuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota verkkopalvelujen ja painetun viestinnän osalta. Esteettömyyden toteuttamisesta viestinnän eri muodoissa tulisi laatia kattava ohjeistus. Kehittämisen pitkäjänteisyyden turvaamiseksi esteettömyyden näkökulma tulisi sisällyttää myös yliopistojen viestintästrategioihin.

Taulukko 2. Toimenpidesuositukset esteettömyyden edistämiseksi yliopistoissa.

Suunnittelu	
-	esteettömyyskartoitus
-	toimenpidesuunnitelma
-	esteettömyyden sisällyttäminen strategioihin
-	yhteistyön laajentaminen
-	työvälineet ja mallit yliopistoille
-	kehittämistoimikunta
Henkilöstökoulutus	
-	esteettömyys osaksi henkilöstökoulutusta ja opettajien pedagogista täydennyskoulutusta
-	koulutus opetushenkilöstön lisäksi muulle henkilöstölle, yo-kunnille, opiskelijajärjestöille
Opintoasiat	
-	vastuuvirkamiehen nimeäminen
-	yhtenäinen ohjeistus opiskelijavalinnoista
-	ohjeistus opetustilanteita varten
-	opintojen ohjaus, HOPS
Viestintä	
-	sama tieto monikanavaisesti
-	verkkopalvelujen ja painetun viestinnän saavutettavuus
-	ohjeistus

Lähteet

Kirjallisuutta

- Haapala, Susanna. Vammaisen yliopisto-opiskelijan identiteetti. Suomen ylioppilaskuntien liitto ry. 1/2001.
- Haapala, Susanna & Urhonen, Anna-Maria: Asenteet suomalaisessa yhteiskunnassa. Julkaisussa Esteetön opiskelu kuuluu kaikille. Muistio ja toimenpideohjelma vammaisten aseman parantamiseksi korkeakouluissa. Kuulonhuoltoliitto ry, Kynnys ry, Näkövammaisten Keskusliitto ry, Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten Liitto SAMOK ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto ry. 2003.
- Jokinen, Markku & Lehtomäki, Elina & Puupponen, Hannu: Kohti esteetöntä opiskeluympäristöä. Sysäys 1/2004, www.join.fi/seis/lehti.shtml.
- Kalela, Esa & Koivisto, Heidi & Köyste, Anneli & Virtanen, Sami: Huonokuuloinen korkeakouluopiskelija – käytänteitä ja kokemuksia. Kuulonhuoltoliitto. 2003.
- Kankaanpää Regina: Huonokuuloinen ammattikorkeakoulussa. Turun ammattikorkeakoulu. 2003.
- Kokko, Sari: Näkövammaisena korkeakoulussa. Julkaisussa Esteetön opiskelu kuuluu kaikille. Muistio ja toimenpideohjelma vammaisten aseman parantamiseksi korkeakouluissa. Kuulonhuoltoliitto ry, Kynnys ry, Näkövammaisten Keskusliitto ry, Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten Liitto SAMOK ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto ry. 2003.
- Kumpuvuori, Jukka: Juridinen esiselvitys vammaispalvelulain ja kehitysvammalain yhteensovittamisesta. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:14.
- Könkkölä, Kalle. Tunne oikeutesi, pidä puolesi, auta muitakin. Vammaisten ihmisten ihmisoikeusopas. Valtakunnallinen vammaisneuvosto. 2003.

Murto, Pentti: Yhteinen koulu kaikille – onko inklusio tarua vai totta? Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus. 1999.

Opetushallitus: Esteetön korkeakoulu-opiskelu. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot. 2004.

Puupponen, Hannu (toim.): Missä täällä on induktiopiiri? Opas avoimen yliopiston erityisopiskelijoiden ohjauksesta, opetuksesta ja tukipalveluista vastaaville. Jyväskylän avoin yliopisto 1997.

Pääkkölä, Eija: Kohti esteetöntä yliopistoa. Opiskelijoiden kokemuksia Jyväskylän yliopiston opiskeluympäristöstä. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto 2004. www.jyu.fi/oot/epgradu.rtf; www.jyu.fi/oot/epgradu.pdf

Raike, Antti: Inklusio – opintiet auki kaikille. Opintoluotsi: www.opintoluotsi.fi/puimuri/artikkelit/sivu.asp?id=993.

Turun yliopiston esteetön UTU-työryhmän muistio. Turun yliopisto 2002.

Internet-lähteitä

Design for All -verkosto: www.stakes.fi/Dfa-Suomi

Esteetön UTU-hanke, Turun yliopisto: www.utu.fi/esteeton_UTU/

Esteetön yliopisto-hanke, Jyväskylän yliopisto <http://www.jyu.fi/oot/ejy.htm>

Helsingin seudun erilaiset oppijat HERO ry: www.lukihero.fi

Invalidiliiton esteettömyyssivut: www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/index.html

Kulttuuria kaikille, Valtion taidemuseo: www.kulttuuriakaikille.fi/

Kynnys ry: www.kynnys.fi

Teknillisen korkeakoulun Erilaiset oppijat – opas: www.dipoli.hut.fi/ok/p/erilaisetoppijat/index2.html

ÅA utan hinder, Åbo Akademi: www.abo.fi/personalinformation/funktionshinder/AA_utan_hinder_rapport_2004.pdf

Kyselylomake yliopistoille

Tämä on yliopistoille suunnattu kysely esteettömyyden toteutumisesta yliopisto-opiskelussa ja muussa yliopistojen toiminnassa. Kyselylomake on jaettu viiteen osioon, jotka käsittelevät yliopistojen suunnittelutoimintaa, opintoasiainhallintoa, viestintää, kiinteistö- ja henkilöstöhallintoa. Kysely tehdään opetusministeriön toimeksiannosta.

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että yksilö ominaisuuksistaan riippumatta voi toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Saavutettavuus tarkoittaa palveluiden toteuttamista siten, että ne ovat yhdenvertaisesti jokaisen saatavissa ja saavutettavissa.

Lisätietoa käsitteistä: <http://www.kulttuuriakaikille.fisaavutettavuus.html> ja <http://www.stakes.fi/dfa-suomi/tieto/index.html>.

Esteettömyys ja saavutettavuus koskevat yliopistossa kaikkia opiskelijoita ja koko henkilökuntaa, mutta erityisen tärkeää esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutuminen on niille yliopistoyhteisön jäsenille, joilla on jokin vamma, jotka ikääntyvät tai jotka kuuluvat kulttuuriin tai kielellisiin vähemmistöihin. Tässä kyselyssä rajausta on tehty vammaisryhmiin ja erilaisiin oppijoihin. Erilainen oppija ei pysty käyttämään kapasiteettiaan täydellisesti opiskelussa. Sen taustalla voi olla muun muassa lukemis- tai kirjoittamisvaikeus, matemaattinen hahmottamisvaikeus, koordinaation tai tilan hahmottamisen vaikeus tai aivojen tiedonprosessoinnin erilaisuus.

Tarvittaessa lisätietoja selvityksen toteutuksesta antaa tutkija Elina Laaksonen (elina.laaksonen@otus.fi, puh. 09 - 4369 0852).

Osa 1. Opintoasiat

Taustatiedot

Yliopisto:

Tehtävä, jossa toimitte:

1 Opiskelijavalinta

1.1 Ovatko yliopistonne opiskelijavalintoja koskevat tiedot saatavissa vaihtoehtoisissa muodoissa? Valitkaa sopivat vaihtoehdot.

- ☐ painettuna
- ☐ puhelimitse
- ☐ saavutettavana verkkoviestintänä
- ☐ muussa muodossa; missä?

1.2 Millaisia tukijärjestelyjä on vammaisten tai erilaisten oppijoiden mahdollista saada yliopistonne valintakokeissa? Valitkaa sopivat vaihtoehdot.

- ☐ lisää aika
- ☐ oma huone
- ☐ lisävalaistus
- ☐ tehtävät suuremmalla fonttikoolla
- ☐ tehtävät pistekirjoituksella
- ☐ tietokone kirjoitusvälineenä
- ☐ kuuloon perustuvat valintakoetehtävät vaihtoehtoisessa muodossa
- ☐ tulkin/avustajan tuominen valintakokeeseen (esim. viittomakielen tulkki, kirjoitustulkki)
- ☐ muut järjestelyt; mitkä?

1.3 Millä tavoin valintaperusteita sovelletaan yliopistossanne vammaisiin hakijoihin ja erilaisiin oppijoihin?

1.4 Onko yliopistonne tiedekunnissa yhtenäistä ohjeistusta opiskelijavalintojen käytännöistä (ks. kysymykset 1.1–1.3) ?

2 Opiskelu-/opetusjärjestelyt

2.1 Miten yliopistossanne toteutuu esteettömyys/saavutettavuus seuraavissa asioissa? Arvioikaa asteikolla -2...+2 ja antakaa tarvittaessa lisätietoja alla olevaan vastaustilaan.

	-2	-1	0	+1	+2
	erittäin huonosti	melko huonosti	ei hyvin eikä huonosti	melko hyvin	erittäin hyvin
- opiskelumateriaali (opiskelumateriaalien tuottaminen vaihtoehtoisissa muodoissa esim. verkossa, pistekirjoituksena, selkokielenä)	☐	☐	☐	☐	☐
- opinto-oppaat	☐	☐	☐	☐	☐
- tenttikysymykset	☐	☐	☐	☐	☐
- tenttiin ilmoittautuminen	☐	☐	☐	☐	☐
- atk-laitteet (esim.fyysinen lähestyttävyyden, apulaitteet)	☐	☐	☐	☐	☐
- opetuksen/ opiskelun apuvälineet	☐	☐	☐	☐	☐
- muut; mitkä?	☐	☐	☐	☐	☐

Lisätietoja:

2.2 Millä keinoin opiskelijat voivat yliopistossanne vaikuttaa tasavertaisuuden toteutumiseen opiskelu-/opetusjärjestelyissä?

2.3 Kenen/keiden vastuulla yliopistossanne on tehdä opetustilanteesta saavutettava kaikille opiskelijoille?

3 Tuki- ja neuvontapalvelut

3.1 Onko yliopistossanne vammaisten opiskelijoiden asioiden hoitamiseen nimetty vastuhenkilö?

- ☐ kyllä; onko kyseessä luottamustoimi vai virka?
- ☐ ei

3.2 Millaisissa asioissa yliopistonne henkilökunta tai vammaisten opiskelijoiden asioiden hoitamiseen nimetty vastuhenkilö ohjaa tai neuvoo vammaisia opiskelijoita?

4 Yleiskuva

4.1 Mitkä ovat suurimmat ongelmat esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisessa yliopistossanne?

4.2 Mitä muuta haluatte kertoa kyselyn teemoihin liittyvistä asioista?

4.3 Pyydämme toimittamaan kaikki saatavilla olevat aihepiiriin liittyvät suunnitelmat/ohjeet toimenpideohjelmat/strategiat/selvitykset tms. asiakirjat, joita yliopistossanne on tehty. Jos ne ovat saatavissa sähköisenä, pyydämme ilmoittamaan niiden www-osoitteet. Jos ne ovat saatavissa ainoastaan painettuna, pyydämme toimittamaan yhden kappaleen kutakin.

Osa 2. Tilat

Taustatiedot

Yliopisto:

Tehtävä, jossa toimitte:

1 Tilat

1.1 Miten esteettömyys ja saavutettavuus toteutuvat yliopistonne tiloissa? Arvioikaa seuraavia tilajärjestelyjä kutakin erikseen.

Antakaa tarvittaessa lisätietoja muista tilajärjestelyistä käyttäen listan alla olevaa vastaustilaa.

- ☐ kulkureitit (sisäänkäynnit, ovet, kynnykset, portaat, luiskat, hissit, vastaanottotiskit jne.)
- ☐ seinä- ja lattiapintojen materiaalit ja värit (liukastuminen, kontrastit)
- ☐ valaistus
- ☐ kuunteluympäristö (akustiikka, induktiosilmukat)
- ☐ opasteet
- ☐ wc-tilat
- ☐ parkkipaikat

Lisätietoja:

1.2 Mitkä ovat yliopistonne tilajärjestelyissä suurimmat puutteet esteettömyyden suhteen?

1.3 Onko yliopistonne tilojen esteettömyyttä kartoitettu?

- ☐ kyllä; milloin ja miten?
- ☐ ei

1.4 Jos tilojen esteettömyyttä on kartoitettu, onko kartoitukset tehty yhteistyössä muiden tahojen kanssa (esim. vammaisjärjestön)?

- ☐ kyllä; minkä tahojen?
- ☐ ei

1.5 Jos tilojen esteettömyyttä on kartoitettu, ovatko tulokset opiskelijoiden ja työntekijöiden käytettävissä?

- ☐ kyllä; missä muodossa ne ovat saatavana?
- ☐ eivät; miksi eivät?

1.6 Millä tavoin esteettömyyttä toteutetaan perusparannuksissa ja uusien tilojen suunnittelussa?

1.7 Konsultoidaanko esteettömyyssuunnittelussa vammaisjärjestöjä tai muita ulkopuolisia asiantuntijoita?

- ☐ kyllä; keitä?
- ☐ ei; miksi ei?

2 Yleiskuva

2.1 Mitkä ovat suurimmat ongelmat esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisessa yliopistossanne?

2.2 Mitä muuta haluatte kertoa kyselyn teemoihin liittyvistä asioista?

2.3 Pyydämme toimittamaan kaikki saatavilla olevat aihepiiriin liittyvät suunnitelmat/ohjeet toimenpideohjelmat/strategiat/selvitykset tms. asiakirjat, joita yliopistossanne on tehty. Jos ne ovat saatavissa sähköisenä, pyydämme ilmoittamaan niiden www-osoitteet. Jos ne ovat saatavissa ainoastaan painettuna, pyydämme toimittamaan yhden kappaleen kutakin.

Osa 3. Henkilöstö

Taustatiedot

Yliopisto:

Tehtävä, jossa toimitte

1 Henkilökunnan koulutus

1.1 Tarjotaanko yliopistonne henkilökunnalle tietoa tai koulutusta vammaisuudesta ja vammaisten opiskelijoiden sekä erilaisten oppijoiden huomioon ottamisesta?

- ☐ kyllä; miten?
- ☐ ei

1.2 Tarjotaanko yliopistonne henkilökunnalle tietoa tai koulutusta vammaisten työntekijöiden huomioon ottamisesta?

- ☐ kyllä; miten?
- ☐ ei

1.3 Tarjotaanko yliopistonne henkilökunnalle tietoa tai koulutusta esteettömyydestä ja saavutettavuudesta (esim. rakennettu ympäristö, viestintä, oppimisympäristöt, opetustilanteet)?

- ☐ kyllä; miten?
- ☐ ei

1.4 Tarjotaanko yliopistonne henkilökunnalle tasa-arvokoulutusta/syrjinnän vastaista koulutusta?

- ☐ kyllä; millä tavoin? sisältääkö myös vammaisuuden/esteettömyyden/saavutettavuuden?
- ☐ ei

2 Yleiskuva

2.1 Mitkä ovat suurimmat ongelmat esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisessa yliopistossanne?

2.2 Mitä muuta haluatte kertoa kyselyn teemoihin liittyvistä asioista?

2.3 Pyydämme toimittamaan kaikki saatavilla olevat aihepiiriin liittyvät suunnitelmat/ohjeet toimenpideohjelmat/strategiat/selvitykset tms. asiakirjat, joita yliopistossanne on tehty. Jos ne ovat saatavissa sähköisenä, pyydämme ilmoittamaan niiden www-osoitteet. Jos ne ovat saatavissa ainoastaan painettuna, pyydämme toimittamaan yhden kappaleen kutakin.

Osa 4. Suunnittelu

Taustatiedot

Yliopisto:

Tehtävä, jossa toimitte:

1 Toiminnan suunnittelu

1.1 Onko yliopistossanne laadittu kartoituksia esteettömyyden ja saavutettavuuden nykytilasta?

- ☐ kyllä; milloin? Kuka kartoitukset on laatinut? Millä alueilla (rakennettu ympäristö, viestintä, palvelut, oppimistilanteet, opetuskäytännöt, opetussisällöt)?
- ☐ ei
- ☐ on suunnitteilla; milloin?

1.2 Onko yliopistossanne laadittu esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseen tähtäävä suunnitelma tms.?

- ☐ kyllä; milloin? kuka sen on laatinut? Millä alueilla (rakennettu ympäristö, viestintä, palvelut, oppimistilanteet, opetuskäytännöt, opetussisällöt)?
- ☐ ei
- ☐ on suunnitteilla; milloin?

1.3 Jos yliopistossanne on laadittu esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseen tähtäävä suunnitelma tms., millaisiin toimenpiteisiin se on johtanut ja miten sen toteutumista seurataan?

1.4 Onko yliopistossanne tasa-arvosuunnitelma/ syrjinnän vastainen suunnitelma?

- ☐ kyllä; onko siinä huomioitu myös vammaiset opiskelijat ja työntekijät sekä erilaiset oppijat?
- ☐ ei

1.5 Mainitaanko esteettömyys/saavutettavuus yliopistonne yleisessä strategiassa?

- ☐ kyllä
- ☐ ei

1.6 Otetaanko yliopistossanne opiskelijoiden ja työntekijöiden rekrytinnissa huomioon vammaiset/erilaiset oppijat?

- ☐ kyllä; millä keinoin?
- ☐ ei; miksi ei?

1.7 Millä tavoin yliopistonne opiskelijat ja työntekijät voivat vaikuttaa esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseen?

1.8 Minkä tahon vastuulla on syrjinnän vastainen toiminta yliopistossanne?

2 Yhteistyö

2.1 Tekeekö yliopistonne yhteistyötä saavutettavuuteen liittyvissä asioissa seuraavien tahojen kanssa? Valitkaa sopivat vaihtoehdot.

- ☐ paikallinen vammaisneuvosto
- ☐ vammaisjärjestöt
- ☐ muut järjestöt; mitkä?
- ☐ muut alueenne oppilaitokset
- ☐ ylioppilaskunnat
- ☐ Suomen Design for All -verkosto
- ☐ muut tahot; mitkä?

3 Yleiskuva

3.1 Mitkä ovat suurimmat ongelmat esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisessa yliopistossanne?

3.2 Mitä muuta haluatte kertoa kyselyn teemoihin liittyvistä asioista?

3.3 Pyydämme toimittamaan kaikki saatavilla olevat aihepiiriin liittyvät suunnitelmat/ohjeet toimenpideohjelmat/strategiat/selvitykset tms. asiakirjat, joita yliopistossanne on tehty. Jos ne ovat saatavissa sähköisenä, pyydämme ilmoittamaan niiden www-osoitteet. Jos ne ovat saatavissa ainoastaan painettuna, pyydämme toimittamaan yhden kappaleen kutakin.

Osa 5. Viestintä

Taustatiedot

Yliopisto:

Tehtävä, jossa toimitte:

1 Viestintä

Viestinnällä tarkoitetaan tässä opiskelijoille suunnattua tiedotusta ja neuvontaa, henkilökunnalle suunnattua sisäistä viestintää sekä ulkoista viestintää.

1.1 Miten esteettömyys ja saavutettavuus toteutuvat yliopistonne tiedotuksessa? Onko tieto saatavissa useampien kanavien kautta (painettuna, puhelimitse, verkkoviestintänä jne.)?

1.2 Tiedotetaanko opiskelijoille ja opiskelijoiksi hakeutuville yliopistonne esteettömyyteen liittyvistä asioista? Millä tavoin?

1.3 Miten esteettömyys/saavutettavuus toteutuu yliopistonne verkkopalveluissa?

1.4 Miten esteettömyys/saavutettavuus toteutuu yliopistonne sisäisessä viestinnässä (ml. verkkopalvelut ja painettu viestintä)?

1.5 Miten esteettömyys/saavutettavuus toteutuu yliopistonne ulkoisessa viestinnässä (ml. verkkopalvelut ja painettu viestintä)?

2 Yleiskuva

2.1 Mitkä ovat suurimmat ongelmat esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisessa yliopistossanne?

2.2 Mitä muuta haluatte kertoa kyselyn teemoihin liittyvistä asioista?

2.3 Pyydämme toimittamaan kaikki saatavilla olevat aihepiiriin liittyvät suunnitelmat/ohjeet toimenpideohjelmat/strategiat/selvitykset tms. asiakirjat, joita yliopistossanne on tehty. Jos ne ovat saatavissa sähköisenä, pyydämme ilmoittamaan niiden www-osoitteet. Jos ne ovat saatavissa ainoastaan painettuna, pyydämme toimittamaan yhden kappaleen kutakin.

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2005 ilmestyneet

- 1 Kohti tutkimuslähtöisen yrityksen määritelmää
- 2 Opetusministeriön tulossuunnitelma 2005
- 3 ESR-hankkeet alueellisen osaamisen
kehittämisessä – vaikutukset Satakunnan,
Päijät-Hämeen ja Keski-Suomen maakunnissa.
Väliraportti II
- 4 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2006–2009
- 5 Suomalais-venäläisen kulttuurifoorumin arviointi

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet

PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)

00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet

puhelin / telefon (09) 7010 2363

faksi / fax (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN 952-442-871-7 (nid.)

ISBN 952-442-872-5 (PDF)

ISSN 1458-8110

